

Anda Buševica

A Story about a Castle not yet Built*

It all began just like in fairy tale. "It was the morning after Christmas Day; his voice from so far away sounded incredibly clear and fine. It was a fantastic feeling: it was as if there was no distance between us, the world is small and we are united."¹ These are the seemingly timeless 1988 memories of Riga's chief architect Gunars Asars' telephone conversation with Gunnar Birkerts, when he suggested the design of a State Library. Over the next ten years they were to be quoted in various publications, at various times and in various contexts.

The best precondition for legitimising a fairy story is a step back in time. For this even a hundred years seems a modest time and, oh my, how close we have come to this legend's poetically dictated exaggeration. The National Library of Latvia was (NLL) founded on 26th August 1919 and only after a few years of working, it was already clear that a new library building was required. "It has already been established in several interdepartmental commissions and discussions, that the current national library accommodation is quite unsuitable and that a national library requires a building completely suited to the needs of a modern library," the one hundred years step back is maintained in the real time discussions in the press, because this letter, addressed to the education minister Rainis in 1928 is quoted from a publication of 2002².

That is a favourite technique of today's spokesmen, to join history in 100-year sections – the first and second Latvian republics – leaving out the 50 years of Soviet rule. For the sake of truth, it must be said that the topic of a new national library has not lost its relevance for a moment. "The State Library in Riga requires a new building," wrote the newspaper *Padomju Latvija* (Soviet Latvia) already in 1940. "Crammed with books, the rooms are falling apart. [...] This situation is no longer tolerable,"³ said the deputy people's commissar for education, comrade professor P. Valeskalns, reminding readers that a new library building would allow the ageing stock of the State Library to be replenished with "books of the Soviet Union." Aina Deglava, honoured cultural worker of the Latvian SSR and one time director of the State Library, referred to the 29th May 1945 decision of the Central Committee of the Latvian Communist Party and the Council of People's Commissars of the Latvian SSR to include the new library in the plan for the reconstruction of Riga. "42 years have passed!" shames Aina Deglava, but the Soviet State has its own mythology. The USSR, as we know, built the future according to the new time measuring system – they planned in 5-year periods. The construction of the library was planned for the

Stāsts par neuzceltu pili*

Viss sākās gluži kā pasakā. "Tas bija otro Ziemassvētku rīts, viņa balss no tādas tālienes skanēja neticami skaidri un labi. Tā bija fantastiska sajūta: it kā mūsu starpā nebūtu nekādu attālumu, pasaule ir maziņa, un mēs esam vienoti,"¹ – tābrīža Rīgas pilsētas galvenā arhitekta Gunara Asara šķietami pārļaicīgās 1988. gada atmiņas par Gunaram Birkertam telefoniski izteikto priekšlikumu izstrādāt toreizējās Valsts bibliotēkas jaunās ēkas projektu turpmāko desmit gadu garumā tiks citētas dažādos izdevumos, laikos un kontekstos.

Pasakas leģitimitācija labākais priekšnoteikums ir atkāpe laikā. Simt gadu tam ir pat ļoti piedienīgs skaitlis, un – ak vai! – cik tuvu realitātē esam pietuvojušies šim leģendas poētikas diktētajam pārspilējumam. Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB) dibināta 1919. gada 26. augustā, un jau pēc pāris gadu darbības nepieciešamība pēc jaunas bibliotēkas ēkas tapa skaidra. "Jau vairākās starpresoru komisijās un apspriedēs konstatēts, ka līdzšinējās valsts bibliotēkas telpas viņas uzdevumiem galīgi nepiemērotas un ka valsts bibliotēkai nepieciešama speciāla lielas, modernas bibliotēkas vajadzībām pilnīgi piemērota būve," simt gadu atkāpe laikā tiek uzturēta reāla šolaiku preses diskusijās – šī 1928. gadā izglītības ministram Rainim adresētā vēstule citēta no 2002. gada publikācijas².

Tas ir šodienas runasvīru iemīļots paņēmiens savienot vēsturi pa simt gadu griezuma vietu – pirmo un otro Latvijas brīvvalsti –, izlaižot 50 padomju varas gadus. Patiesībā jāteic, ka jaunas bibliotēkas celtniecības tēma ne brīdi nav zaudējusi aktualitāti. "Valsts bibliotēkai Rīgā vajadzīgs jauns nams," laikraksts "Padomju Latvija" raksta jau 1940. gadā. "Telpas grūst kopā, pārblīvētas grāmatām. [...] Tālāk šādi apstākļi nav ciešami,"³ izsakās izglītības tautas komisāra vietnieks b. prof. P. Valeskalns, atgādinot, ka jaunā bibliotēkas ēka dotu iespēju Valsts bibliotēkas novecojušos fondus papildināt ar "Padomju Savienības grāmatām". Aina Deglava, Latvijas PSR Nopelniem bagātā kultūras darbiniece, kādreizējā Valsts bibliotēkas direktore, atsaucas uz 1945. gada 29. maija LKP CK un LPSR TKP lēmumu Rīgas rekonstrukcijas plānā paredzēt vietu jaunajai bibliotēkai. "Pagājuši 42 gadi!" kaunina Aina Deglava, taču padomju valstij ir sava laika mitoloģija. PSRS, kā zināms, nākotni būvēja atbilstoši jaunajai laika skaitīšanas sistēmai – plānoja piecgadēs. Bibliotēkas celtniecība, lūk, bija ieplānota 10. piecgadē – 1981. gadā.⁴ Bibliotēka, savas problēmas risinot, apgūst vairāk vai mazāk piemērotas grāmatu krātuves un glabātavas, no kurām skandalozākā un problemātiskākā atrodas pussabrukušās zivju konservu fabrikas "Kaija" telpās. Pa visu Rīgu un tās apkārtni izkaisītās glabātavas – šodien to ir septiņas – vajadzīgās

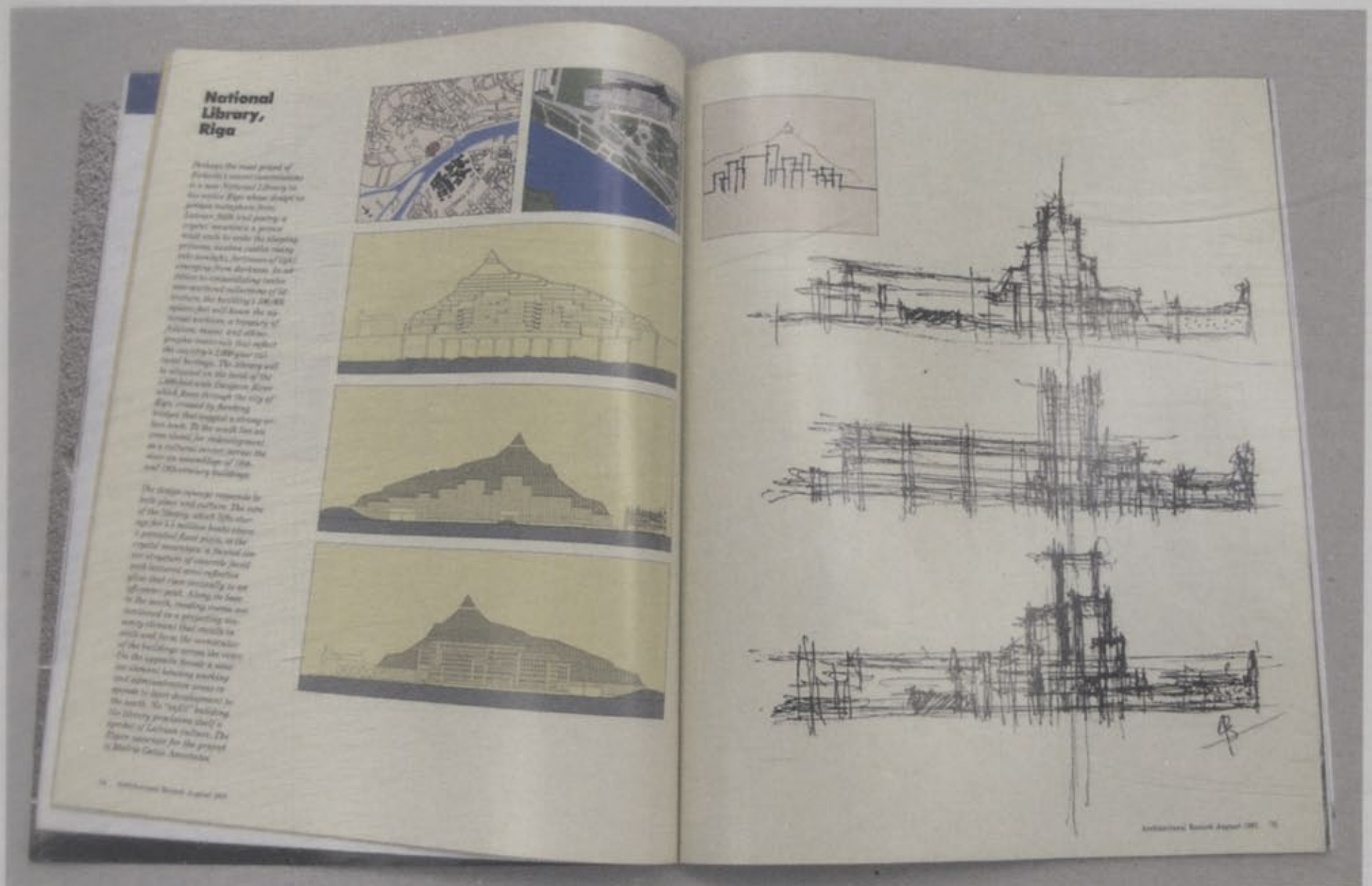
10th 5-year period – in 1981.⁴ While tackling its problems, the library acquired more or less suitable repositories of which the most scandalous and problematic is in the half-ruined fish-canning factory *Kaija*. These repositories, 7 in all, are scattered all around Riga and its surroundings. This means a delay of a day to receive the required book or longer if it is not in the main building.

A peculiar Soviet era form of the epistolary genre is the working people's letter. One such is the letter by veteran of labour Ludmila Zheglova, a bibliographer at the State Library⁵, in which this intelligent woman sees it as her duty to explain the ideological side of the library construction. The problems of the library must be solved as quickly as possible so that "in our republic, one of the most "reading" republics in the state, the book, which is the most powerful weapon in the struggle for truth and justice, would work more actively still in the name of the idea of October and for the benefit of mankind." One could say that this attempt to convince was only the beginning of the ideologised arguments that after ten years, already in the time of restored independence, were to take the place of constructive discussion on the construction of the library.

However, during Soviet times, the resources for the library's design project had already been allocated on three occasions: 1951–1952, 1961–1972 and 1974–1975⁶. Another competition was held in 1988. Four of the entries may be seen in the newspaper *Rīgas Balss* (Voice of Riga)⁷. In two of them, the regularity principles of the characteristic new Soviet housing estate blocks dominate. The most successful of them evokes nostalgia with its symbol of the awakening years – the rising star shape. However, the mood of the articles has changed; society's overall pathos and readiness to take on not only the possible but also the impossible, has also affected the library project. "We need extraordinary decisions and extraordinary action,"⁸ wrote J. Piešiņš, the secretary of the competition jury. Extraordinary action really did turn out to be necessary. Once the architects had done their work, the third competition commission, which had to decide on the projects' suitability for the needs of the library, "concluded with great amazement or incomprehension that .. not one of the proposals submitted has a functional understanding of a library"⁹. All the projects that had been successful in the competition were rejected and then the fairytale began: "It was the morning after Christmas Day..."

The author

"Then came the afternoon of August 4th. The heights of the St. Peter's Church vaults were filled with the voices of the "Dzintars" girls' choir, right up to the national anthem, "God Bless Latvia!". In the middle there were red-white-red colours and on the ground, Gunnar Birkerts' personal exhibition – so free, inspirational. This was definitely Birkerts' most essential return to Latvia – a dialogue with himself and a promissory note to a nation that, tired of waiting and full of hope, has entrusted him with the

In the 90s there were many articles in the world architecture press on Birkerts' National Library of Latvia project. This one is from Architectural Record.— 1991.— August.— Vol. 179.— Pp. 74–75.

90. gados pasaules arhitektūras presē bijušas daudzas publikācijas par Gunara Birkerta Latvijas Nacionālās bibliotēkas projektu. Šī ir viena no tādām. (Architectural Record.— 1991.— August.— Vol. 179.— Pp. 74–75.)

grāmatas izsniegšanu, ja tā neatrodas galvenajā ēkā, aizkavē uz dienu, reizēm arī ilgāk. Īpatnējs padomjlaika epistolārā žanra paraugs ir darbaļaužu vēstules. Tāda ir Valsts bibliotēkas bibliogrāfes darba veterānes Ludmilas Žeglovas vēstule⁵, kurā šī inteliģentā sieviete uzskata par savu uzdevumu paskaidrot bibliotēkas celtniecības idejisko pusi. Bibliotēkas problēmas jāatrisina nekavējoties, lai "mūsu republikā, vienā no "lasošākajām" republikām valstī, grāmata – varenākais ierocis cīņā par patiesību un taisnīgumu – darbotos vēl aktīvāk Oktobra ideju vārdā un cilvēces labā". Varētu teikt, ka šāds pārliecināšanas mēģinājums ir tikai aizsākums ideoloģizētajiem strīdiem, kas pēc desmit gadiem – jau atjaunotās brīvvalsts laikā – aizstās konstruktīvu diskusiju par bibliotēkas celtniecību. Tomēr līdzekļi bibliotēkas projekta izstrādei padomju varas laikā tika piešķirti pat trīs reizes: 1951.–1952., 1961.–1972., 1974.–1975. gadā.⁶ 1988. gadā atkal tiek rīkots konkurss. Laikrakstā "Rīgas Balss" var aplūkot četrus no darbiem.⁷ Divos no tiem dominē padomjlaiku jaunajiem rajoniem

Books about the architect Gunnar Birkerts.

Grāmatas par arhitektu Gunaru Birkertu.

construction of the main repository of all spiritual efforts"¹⁰. Jānis Dripe wrote these inspiring memories on the opening of Birkerts' exhibition in 1989.

In order to understand the enthusiasm and hope-filled mood of 1989 we only have to remember the beginning of the tale; a year earlier, and the phrase "the morning after Christmas Day" would be unthinkable in the national press because officially only New Year was celebrated. The call to the foreign compatriot in Michigan was not simply establishing a new business contact but an "extraordinary solution", a call to another world. "Initially, direct cooperation with a representative of the Western world seemed unreal. The mechanism of cooperation was completely unclear, especially in the light of our limited and oppressed financial capabilities."¹¹ The last sentence was an indirect hint at the non-convertibility at the time of the Soviet rouble into other currencies.

News of Latvia's National Library project circulated in the world's press as another of the well-known

raksturīgie blokmāju regularitātes principi, veiksmīgākais no tiem šodien vieš nostalgiju ar savu atmodas gadu simbola – ausekliša – formu. Tomēr rakstu noskaņa ir mainījusies – vispārējais sabiedrības patoss un gatavība ne vien uz iespējamo, bet arī neiespējamo skārusi arī bibliotēkas projektu. "Vajadzīgi neordināri lēmumi un neordināra rīcība,"⁸ raksta konkursa žūrijas komisijas atbildīgais sekretārs J. Piešiņš. Neordināra rīcība patiešām izrādījās nepieciešama, jo, kad savu darbu bija paveikuši arhitekti, trešā no konkursa komisijām, kurai bija jālemj par projekta atbilstību bibliotēkas vajadzībām, "ar milzīgu izbrīnu vai neizpratni secināja, ka .. nevienā no iesniegtajiem priekšlikumiem nav funkcionālas izpratnes par bibliotēku"⁹. Noraidīti tiek visi konkursā uzvarējušie projekti, un tad sākas pasaka: "Tas bija otro Ziemassvētku rīts.."

Autors

"Tad klāt arī 4. augusta pēcpusdiena, Pēterbaznīcas velju augšas pilnas ar "Dzintara" meiteņu balsīm līdz pat "Dievs, svētī Latviju!". Pa vidu sarkanbaltsarkanas krāsas, un pie zemes – pamatīga, brīva, nepiezemēta un apgarota Gunāra Birkerta personālizstāde. Šī notēikti ir Birkerta būtiskākā atgriešanās Latvijā, dialogs ar sevi pašu un vekselis tautai, kas, gaidīšanas nogurusi un cerību pilna, viņam uzticējusi visu garīgo centienu galvenās krātuves būvi,"¹⁰ – šīs pacilātības pilnās Jāņa Dripes atmiņas rakstītas 1989. gadā Gunara Birkerta personālizstādes atklāšanā.

Lai saprastu jūsmas un cerības pilno 1989. gada noskaņu, atliek kaut vai atgādināt pasakas sākumu: vēl pirms gada vārdkopas "otro Ziemassvētku rīts" parādīšanās republikāniskā preses izdevumā vispār nebūtu iedomājama, jo oficiāli svinēts tika vienīgi Jaunais gads. Zvans uz Mičiganu ārzemju tautietim nebija vienkārši biznesa kontaktu dibināšana, bet gan "neordinārs risinājums", zvans uz citu pasauli. "Sākumā tieša sadarbība ar Rietumu pasaules pārstāvi šķita nereāla. Gluži neskaidrs bija sadarbības mehānisms, it īpaši mūsu ierobežotās un apspiestās finansiālās rīcības dēļ."¹¹ Pēdējais teikums ir netiešs mājien par padomju rubļa tābrīža nekonvertējamību citās valūtās.

Pasaules presi ziņa par Latvijas Nacionālās bibliotēkas projektu apceļoja kā pazīstamā arhitekta kārtējā iecere, turpretim Latvijai īsā laikā nācās Gunaru Birkertu iepazīt gan kā arhitektu, gan kā bibliotēkas "stikla kalna" cēlāju, gan kā tautieti un šejienes kultūrai piederīgu un no pasaules presē publicētu interviju druskām izlobīt sev Gaismas pils tapšanas likumsakarības. Respektablākie latviešu arhitekti Jānis Krastiņš, Jānis Dripe, Jānis Lejnietis, 90. gadu beigās arī Keja Keizere un nesen iznākušajā monogrāfijā "Gaismas kungs jeb sāga par Gunaru Birkertu" dzejnieks un publicists Māris Čaklais dēvē Birkertu par Meistaru, "izcilo tautieti", "gaismas arhitektūras meistaru", "arhitektūras liriķi", skaidrojot viņa organiskās sintēzes principu intervijās ar arhitektu pašu, apkopojot pasaules viedokli un komentējot agrāk īstenotos projektus.¹²

architect's ideas, whereas in a very short time, Latvia came to know Birkerts both as an architect, as the builder of the library's "glass mountain", as well as a fellow countryman who belongs to this culture. And from the snippets of interviews in the press, Latvia also had to work out the logicalities of how the Castle of Light was to come about. The most respectable of Latvian architects Jānis Krastiņš, Jānis Dripe and Jānis Lejnieks, Kay Kaiser at the end of the 90s, poet and journalist Māris Čaklais' recently published monograph "The Lord of Light or the Saga of Gunnar Birkerts", refer to him as "Master, "outstanding countryman", "master of the architecture of light" and "architectural lyricist" as they explain his principle of organic synthesis through interviews with the architect himself, summing up world opinion and commenting on his earlier projects.¹²

"There is the face, and there is the soul. And the soul is the other property that architecture attempts to reveal. If a building has a body and form that have grown organically, it will be accepted and it will talk to you. And, most probably, you'll like what you hear."¹³ The organic synthesis principle contrasts wonderfully with the serial style housing block architecture of Soviet times that several generations of architects have grown up with. The architecture that reached Latvia in the person of Gunnar Birkerts really could have been seen as an absolute discovery, the beginning of a new life.

"An architect's ethnic, educational and genetic origin is an essential part of organic synthesis. When you are fully aware of these factors, it is as if you are drawing a line between the impressions that come from the outside and the inside; a very interesting line suddenly becomes to take shape. These are the building's exterior contours."¹⁴

The foreign press, in describing the originality of Birkerts, often emphasised Latvianness as the solution to all riddles. The Latvian press was even more persistent in its efforts to weigh and measure Birkerts' Latvian background, teasing out his childhood memories of Rainis, the author of the plays about the sleeping princess at the top of the castle of light, and in whose lap the architect had sat as a small child. Possibly at the time this was more a wish to recognise the homecomer as one of our own. "Looking at it from the outside, the question could arise – why should a small country such as Latvia have to build a mountain-like cathedral to its cultural history? There are times, says Birkerts, when the need for a symbol of freedom is more important than the need to guarantee compatibility with the city context." In an interview for "World Architecture", the architect himself has expressed the power of this Latvianness in searches for hitherto suppressed self-awareness during the apocalypse of the awakening years. "Sometimes it is important for a building to speak," and the words seem heavy and rough when compared to the fragility of the exterior contour line of the library that has been filled with the castle of light metaphor.

Press conference in Latvia's Saeima (parliament) on 15th March 2002. Saeima Deputy Helēna Demakova and People's Party Chairman Andris Šķēle present the new approach to the implementation of the library project "Library – 2008". After sharp criticism by the People's Party of the government's adjournment of a decision on the National Library project, the proposals arrived at under the leadership of Andris Šķēle served as the basis for the law "On the implementation the National Library project" passed by the Saeima on its third and final reading on 13 June 2002.

LR Saeima, 2002. gada 15. marts. Helēna Demakova, Saeimas deputāte, un Andris Šķēle, Tautas partijas priekšsēdētājs, preses konferencē, iepazīstinot ar jauno pieeju bibliotēkas projekta "Bibliotēka – 2008" īstenošanai. Pēc Tautas partijas Saeimas frakcijas asi kritizētās valdības izšķiršanās atlikt lēmumu par Nacionālās bibliotēkas projektu Andra Šķēles vadībā izstrādātie priekšlikumi "Bibliotēka – 2008" kalpoja par pamatu Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta īstenošanas likuma pieņemšanai Saeimā trešajā – galīgajā lasījumā 2002. gada 13. jūnijā.

"Ir seja, un ir dvēsele. Un tieši dvēsele ir tā cita īpašība, kuru arhitektūra grasās atklāt. Ja ēkai ir veidols un forma, kas izaugusi organiski, to pieņems un tā jūs uzrunās. Un, visticamāk, jums patiks tas, ko jūs dzirdēsiet."¹³ Organiskās sintēzes princips brīnišķīgi kontrastēja ar padomjlaikā sabūvēto tipveida blokmāju arhitektūru, ar kuru bija izaugušas jau vairākas arhitektu paaudzes. Arhitektūra, kas Latviju sasniedza Gunara Birkerta personā, patiešām varēja likties absolūta atklāsme, jaunas dzīves sākums. "Arhitekta etniskā, izglītības un ģenētiskā izcelsme ir būtiska organiskās sintēzes daļa. Kad esi pilnībā

Saeima has passed and the State President promulgates this law:

Law on the Implementation of the National Library of Latvia Project

Article 1.

- (1) The aim of this law is to ensure the implementation of the National Library of Latvia Project (henceforth – the Project).
- (2) The Project includes the construction of the library building, the organisation of the infrastructure for the provision of information services in the completed building, the fitting out of the library and the design of a uniform national information system for libraries.
- (3) The Project is to be completed by 18th November 2008 in accordance with the work and financing plan and schedule as approved by the Cabinet of Ministers.

Article 2.

- (1) The aim of implementing the Project is to encourage Latvia's economic growth and to promote the utilisation of Latvia's resources.
- (2) The National Library of Latvia shall be a centre for information, education, science, culture and communications accessible to all.
- (3) The uniform national information system for libraries resulting from the implementation of the Project guarantees access to services for every person.
- (4) The building of the National Library of Latvia, erected as a result of the implementation of the Project, and its annexes are state property, registered as such in the person of the Ministry of Culture.

Article 3.

- (1) The commissioner of the Project is the state in the person of the Ministry of Culture.
- (2) The Cabinet of Ministers empowers the state joint stock company "State Real Estate Agency" (henceforth – the Agency) to manage the construction of the library building and the organisation of the infrastructure for the provision of information services in the completed building, at the same time determining the Agency's competence, special responsibilities and supervisory procedures in this field.
- (3) The implementation of the Project is supervised by a Supervisory Board appointed by the Cabinet of Ministers and consisting of nine persons headed by the Minister of Culture. The Supervisory Board shall include the chairperson of the Saeima Education, Culture and Science Commission, the chairperson of the Saeima Budget and Finance (taxes) Commission, one representative each from the Ministry of Culture, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Finance, the National Library of Latvia, the Riga City Council and the National Library of Latvia Support Foundation. The Cabinet of Ministers approves the regulation on the Supervisory Board.

Article 4.

- (1) The National Library of Latvia building shall be built according to the "National Library of Latvia" project by architect Gunnar Birkerts.
- (2) Sequestration of land required for the needs of the National Library of Latvia, as well as the buildings upon it for the needs of the state shall be carried out in accordance with the law "On the sequestration of real estate for the state or public needs". Sequestered real estate shall be recorded in the Land Register in the name of the state in the person of the Ministry of Culture. The plan of the land required for the needs of the National Library of Latvia shall form an appendix to this law.
- (3) The implementation of the Project (the building construction, design of the information system and fitting out of the library) shall be by open invitation to tender. The preparation of the invitation to tender and its procedure shall be determined by the Cabinet of Ministers.

Article 5.

- (1) The implementation of the Project shall be financed from:
 - 1) revenue from the privatisation of the Latvian Shipping Company (after all the costs of privatisation as foreseen by the legislation have been covered);
 - 2) revenue from the sale at auction of three new UMTS standard (and one GSM 1800 standard) telecommunications licences that exceeds the sum foreseen in the law "On the state budget for 2002";
 - 3) state budget revenue from payments for the use of state capital and from payments by the Bank of Latvia to the state budget foreseen by article 18.1. of the law "On the Bank of Latvia";
 - 4) local government budget means;

Saeima ir pieņēmusi un Valsts prezidente izsludina šādu likumu:

Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta īstenošanas likums

1. pants.

- (1) Šā likuma mērķis ir nodrošināt Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta (turpmāk — Projekts) īstenošanu.
- (2) Projekts ietver bibliotēkas ēkas būvniecību, infrastruktūras izveidi informācijas pakalpojumu sniegšanai uzceltajā ēkā, bibliotēkas iekārtošanu un valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas izveidošanu.
- (3) Projekts īstenojams līdz 2008. gada 18. novembrim saskaņā ar Ministru kabineta apstiprinātu Projekta īstenošanas darbu un to finansējuma plānu un grafiku.

2. pants.

- (1) Projekta īstenošanas mērķis ir veicināt Latvijas tautsaimniecības izaugsmi un sekmēt Latvijas resursu izmantošanu.
- (2) Latvijas Nacionālā bibliotēka tiek veidota kā ikvienam pieejams informācijas, izglītības, zinātnes, kultūras un komunikāciju centrs.
- (3) Projekta īstenošanas rezultātā izveidotā valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma nodrošina pakalpojumu pieejamību ikvienai personai.
- (4) Projekta īstenošanas rezultātā uzceltā Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēka un palīgbūves ir valsts īpašums, kas tiek nostiprināts uz valsts vārda Kultūras ministrijas personā.

3. pants.

- (1) Projekta pasūtītājs ir valsts Kultūras ministrijas personā.
- (2) Ministru kabinets pilnvaro valsts akciju sabiedrību "Valsts nekustamā īpašuma aģentūra" (turpmāk — Aģentūra) vadīt bibliotēkas ēkas būvniecību un infrastruktūras izveidi informācijas pakalpojumu sniegšanai uzceltajā ēkā, vienlaikus nosakot Aģentūras kompetenci un īpašas atbildības un uzraudzības procedūras šajā jomā.
- (3) Projekta īstenošanu uzrauga Ministru kabineta izveidota Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta īstenošanas Uzraudzības padome (turpmāk — Uzraudzības padome) deviņu cilvēku sastāvā, kuru vada kultūras ministrs. Uzraudzības padomē ir iekļauts Saeimas izglītības, kultūras un zinātnes komisijas priekšsēdētājs un Saeimas Budžeta un finansu (nodokļu) komisijas priekšsēdētājs, pa vienam pārstāvim no Kultūras ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Finanšu ministrijas, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Rīgas Domes un Latvijas Nacionālās bibliotēkas atbalsta fonda. Ministru kabinets apstiprina Uzraudzības padomes nolikumu.

4. pants.

- (1) Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēka tiek būvēta pēc arhitekta Gunara Birkerta projekta "Latvijas Nacionālā bibliotēka".
- (2) Latvijas Nacionālās bibliotēkas vajadzībām nepieciešamās zemes, kā arī uz tās esošo ēku atsavināšanu valsts vajadzībām veic likumā "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām" noteiktajā kārtībā. Atsavinātais nekustamais īpašums ierakstāms zemesgrāmatā uz valsts vārda Kultūras ministrijas personā. Latvijas Nacionālās bibliotēkas vajadzībām nepieciešamās zemes plāns fiksēts šim likumam pievienotajā pielikumā.
- (3) Projekta īstenošanai (ēkas būvniecībai, informācijas sistēmu izveidei un bibliotēkas iekārtošanai) izsludināms atklāts konkurss. Konkursa sagatavošanas un norises kārtību nosaka Ministru kabinets.

5. pants.

- (1) Projekta īstenošana tiek finansēta no:
 - 1) privatizējamās valsts akciju sabiedrības "Latvijas kuģniecība" privatizācijas rezultātā gūtajiem naudas ieņēmumiem (pēc visu normatīvajos aktos paredzēto privatizācijas izdevumu segšanas);
 - 2) tiem trim jaunā standarta UMTS mobilo telekomunikāciju licenču (vienas — arī GSM 1800 standartā) izsolēs gūtajiem ieņēmumiem, kas pārsniedz likumā "Par valsts budžetu 2002. gadam" paredzēto apjomu;
 - 3) valsts budžeta ieņēmumiem no maksājumiem par valsts kapitāla izmantošanu un likuma "Par Latvijas Banku" 18.1. pantā paredzētajiem Latvijas Bankas maksājumiem valsts budžetā;
 - 4) pašvaldību budžeta līdzekļiem;
 - 5) neatmaksājamās un tehniskās palīdzības līdzekļiem;
 - 6) ziedojumiem un dāvinājumiem;
 - 7) Projekta īstenošanai paredzētās loterijas ieņēmumiem;
 - 8) citiem līdzekļu avotiem.

- 5) non-refundable means and technical assistance;
 - 6) donations;
 - 7) revenue from the lottery for the implementation of the Project;
 - 8) other sources of income.
- (2) Preparatory work (including design work, required sequestration, improvement of the National Library information systems, overseas finance sourcing, informing the public) shall be financed from:
- 1) revenue from the privatisation of the Latvian Shipping Company (after all the costs of privatisation as foreseen by the legislation have been covered);
 - 2) revenue from the sale at auction of three new UMTS standard (and one GSM 1800 standard) telecommunications licences that exceeds the sum foreseen in the law "On the state budget for 2002";
 - 3) local government budget means;
 - 4) non-refundable means and technical assistance;
 - 5) donations;
 - 6) other sources of income.
- (3) The construction and putting into operation of the National Library of Latvia building, the organisation of the infrastructure for the provision of information services in the completed building, the fitting out of the library and the design of a uniform national information system for libraries shall be financed from:
- 1) revenue from the use of state capital;
 - 2) revenue from payments by the Bank of Latvia to the state budget foreseen by article 18.1. of the law "On the Bank of Latvia";
 - 3) local government budget means;
 - 4) non-refundable means and technical assistance;
 - 5) donations;
 - 6) revenue from the lottery for the implementation of the Project;
 - 7) other sources of income.
- (4) The Ministry of Culture empowers the National Library of Latvia Support Foundation to inform the public on the implementation of the Project, to collect monies in Latvia and from abroad, to receive donations intended for the implementation of the project and to record them. Donated monies shall be paid into the state treasury into an open account.

Article 6.

Overseas non-refundable assistance, donations (money and others) intended for the implementation of the Project are not subject to customs duty or other customs payments.

Article 7.

- (1) The state shall guarantee required loans for the implementation of the project according to the procedure in the law "On the management of the budget and finances" and their size shall be determined by the annual state budget law.
- (2) The resources intended for the implementation of the Project shall be held by the state treasury in an open account.

Article 8.

The Project shall be insured against all risks throughout its implementation (including offer, advance, all building risks, civil liabilities and guarantee period insurance).

Article 9.

The Cabinet of Ministers shall provide Saeima with an annual report on the progress of the implementation of the project.

The law was passed by Saeima on 13th June 2002.

State president
V. Vīķe-Freiberga

Riga, 28th June 2002.

(2) Priekšdarbu veikšana (tai skaitā projektēšanas darbi, Projekta īstenošanai nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšana, Nacionālās bibliotēkas informatizācijas sistēmas pilnveidošana, līdzekļu piesaiste ārvalstīs, sabiedrības informēšana) tiek finansēta no:

- 1) privatizējamās valsts akciju sabiedrības "Latvijas kuģniecība" privatizācijas rezultātā gūtajiem naudas ieņēmumiem (pēc visu normatīvajos aktos paredzēto privatizācijas izdevumu segšanas);
- 2) tiem trim jaunā standarta UMTS mobilo telekomunikāciju licenču (vienas – arī GSM 1800 standartā) izsolēs gūtajiem ieņēmumiem, kas pārsniedz likumā "Par valsts budžetu 2002. gadam" paredzēto apjomu;
- 3) pašvaldību budžeta līdzekļiem;
- 4) neatmaksājamās un tehniskās palīdzības līdzekļiem;
- 5) ziedojumiem un dāvinājumiem;
- 6) citiem līdzekļu avotiem.

(3) Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkas būvniecība, nodošana ekspluatācijā, infrastruktūras izveide informācijas pakalpojumu sniegšanai uzceltajā ēkā, bibliotēkas iekārtošana un valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas izveidošana tiek finansēta no:

- 1) maksājumiem par valsts kapitāla izmantošanu;
- 2) likuma "Par Latvijas Banku" 18.1. pantā paredzētajiem Latvijas Bankas maksājumiem valsts budžetā;
- 3) pašvaldību budžeta līdzekļiem;
- 4) neatmaksājamās un tehniskās palīdzības līdzekļiem;
- 5) ziedojumiem un dāvinājumiem;
- 6) Projekta īstenošanai paredzētās loterijas ieņēmumiem;
- 7) citiem līdzekļu avotiem.

(4) Kultūras ministrija pilnvaro Latvijas Nacionālās bibliotēkas atbalsta fondu informēt sabiedrību par šā Projekta īstenošanu un vākt līdzekļus Latvijā un ārvalstīs, pieņemt Projekta īstenošanai paredzētos ziedojumus un dāvinājumus un uzskaitīt tos. Ziedotie un dāvinātie līdzekļi ieskaitāmi Valsts kasē atvērtā kontā.

6. pants.

Projekta īstenošanai izmantotā ārvalstu neatmaksājamā palīdzība, ziedojumi un dāvinājumi (naudā vai citās lietās) netiek aplikti ar muitas nodokli un citiem muitas maksājumiem.

7. pants.

(1) Projekta īstenošanai nepieciešamā aizņēmuma ņemšanai Likumā par budžetu un finansu vadību noteiktajā kārtībā un gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktajā apjomā tiek izsniegts valsts galvojums.

(2) Projekta īstenošanai paredzētie līdzekļi tiek glabāti Valsts kasē atvērtā kontā.

8. pants.

Projektu visos tā īstenošanas posmos apdrošina, veicot visu risku apdrošināšanu (tai skaitā piedāvājuma, avansa, visu būvniecības risku, civiltiesiskās atbildības un garantijas perioda apdrošināšanu).

9. pants.

Ministru kabinets reizi gadā iesniedz Saeimai pārskatu par Projekta īstenošanas gaitu.

Likums Saeimā pieņemts 2002. gada 13. jūnijā.

Valsts prezidente

V. Vīķe-Freiberga

Rīgā 2002. gada 28. jūnijā.

The spirit of the time

"This building has been heavily influenced by Latvia's ethnography, our folklore, Latvian literature and the architecture of our forebears. I could mention the "Golden Horse" and you have to see something there. I could mention the "Castle of Light" – you must see something there. I could also mention a granary or a threshing barn. In this project everything is presented metaphorically."¹⁶

In 1989, when the new library project was displayed for the first time in the Architects' House for public discussion, Latvia was at height of its third awakening or singing revolution. The "glass mountain", "Castle of Light", "golden horse" and "king's daughter" metaphor, conjured up by Birkerts, coincided completely with the people's mood at the time. So much so, that in many publications, in Birkerts' own public lectures, in drawings and sketches, the Castle of Light already seemed to be a *fait accompli*. It was not subject to doubt or discussion; you could reach out and touch it. The castle was already reflected in the waters of the Daugava. Minor details such as clothing the building in glass and stone, the transfer of books and the required land purchases from the many owners seemed, for many years to come, safe to be left in the hands of the specialists – the architects, librarians and politicians. The exceptional worth of this Birkerts' project – the intersection of the architect's vision and society's mood – was excellently perceived by foreign architecture magazines. "I always try to make use of some important circumstance – the *Zeitgeist* – to recognise the time we are living in or the spirit of the age. The *Zeitgeist* is the most difficult to synthesise because it is ever-changing and it is that requires of the architect the greatest adaptation, assimilation and compliance," writes Birkerts in the magazine *L'Arca*. "At this moment in Latvia's history, we need a building of national and international significance, one that expresses its history and spirit. To find such expression in the National Library project was a challenge and a responsibility."¹⁷

At the beginning of the 90s, the National Library project went far beyond the usual bounds of architecture. In Latvia it became an affirmation of self-recognition and self-ability but from the side – a generalisation, a broadening of the meaning and significance of architecture. "We have a lack of materials and technological backwardness, but there is no longer any need to rediscover the emotional requirements. There is an emotional need for national recognition – the emotions are the same, the medium has changed."¹⁸

Both the local and the foreign press indulge in sentiment and pathos. The title chosen for an architectonic political essay informing readers of countries that are now open to modern architecture, referred to the Latvian Birkerts and Irishman Kevin Roche as prodigal sons.¹⁹ "Possibly the most highly regarded of Birkerts' most recent commissions is the new National Library project for his native city of Riga. [...] The yet to be "filled" building itself is a symbol of Latvian culture,"²⁰ writes the "Architectural

apzinājies šos faktorus, ir tā, it kā tu vilktu līniju starp iespaidiem, kas nāk no ārienes un iekšienes, pēkšņi veidojas līnija, kas ir ļoti interesanta. Tās ir ēkas ārējā veidola aprises."¹⁴ Latvietību, ko, rakstot par Birkerta arhitektūras īpatnību, kā visu mīklu atminējumu nereti uzsvēra ārzemju prese, jo neatlaidīgāk, skaidrojot Gunara Birkerta radurakstus un izvilinot bērnības atmiņas par Raini (lugas par snaudošo princesi stikla kalna galā autoru), kuram arhitekts, mazs būdams, reiz sēdējis klēpī, par varītēm ņēmās svērt un mērīt latviešu prese. Iespējams, tobrīd tas bija kas vairāk par vēlēšanos mājās pārnācējā pazīt savējo. "No ārpusēs raugoties, varēja rasties jautājums – kāpēc mazai valstij, tādai kā Latvija, jāceļ kalnam līdzīga katedrāle tās kultūras vēsturei. Ir reizes, kad nepieciešamība pēc brīvības simbola ir svarīgāka par vajadzību nodrošināt atbilstību pilsētas kontekstam,"¹⁵ visprecīzāk šo latvietības spēku pieklusušās pašapziņas meklējumos atmodas gadu apokalipsē intervijā žurnālam *World Architecture* izsaka pats arhitekts. "Reizēm ir svarīgi, ka celtne runā," žurnāls citē Gunaru Birkertu, un vārdi šķiet smagnēji un raupji, ja tos salīdzina ar Gaismas pils metaforas papildīto bibliotēkas ārējo aprišu līnijas trauslumu.

Laika gars

"Šo ēku ir dziļi ietekmējusi Latvijas etnogrāfija, mūsu folklorā, Latvijas literatūra un mūsu senču arhitektūra. Es varu minēt "Zelta zirgu" – un jums kaut kas tur ir jāredz. Es varu minēt Gaismas pili – jums kaut kas tur ir jāredz. Es varu minēt arī klēti vai riju. Šai projektā viss ir metaforiski prezentēts."¹⁶ 1989. gadā, kad publiskai apspriešanai Arhitektu namā pirmo reizi tika izstādīts jaunās bibliotēkas projekts, trešā atmoda jeb dziesmotās revolūcijas laiks ritēja pilnā sparā. Gunara Birkerta uzburtā "stikla kalna", Gaismas pils, "zelta zirga", "karaļmeitas" metafora tik pilnīgi sakrita ar sabiedrības tālaika noskaņu, ka garīgi Gaismas pils daudzajās publikācijās, paša Birkerta publiskajās lekcijās, skicēs un uzmetumos jau šķita gatava, šaubām un diskusijām nepakļaujama, ar roku aizsniedzama. Pils jau spoguļojās Daugavas ūdeņos – tādu sīkumu kā ēkas ietērpšanu stiklā un akmenī, grāmatu pārvietošanu, būvei paredzētās zemes atpirkšanu no daudzajiem īpašniekiem vēl daudzus gadus šķita droši atstāt speciālistu – arhitektu, bibliotekāru un politiķu – ziņā.

Šo Birkerta projekta ārkārtas vērtību – arhitekta ieceres un sabiedrības noskaņojuma krustpunktu – lieliski uztvēra ārzemju arhitektūras žurnāli. "Es vienmēr cenšos izmantot kādu svarīgu apstākli – *Zeitgeist*, lai atpazītu laiku, kurā mēs dzīvojam, jeb laikmeta garu. *Zeitgeist* ir visgrūtāk sintezējams, jo tā ir mūžam mainīga iezīme, tieši tai no arhitekta puses nepieciešama vislielākā pielāgošanās, asimilācija, atbilstība," Birkerts raksta žurnālam *L'Arca*. "Šai Latvijas vēstures mirklī valstij nepieciešama nacionālas un starptautiskas nozīmes būve, kas izsaka tās vēsturi un garu. Atrast šādu izpausmi Nacionālās bibliotēkas projektā bija izaicinājums un atbildība,"¹⁷ citētajā rakstā turpina arhitekts.

Record". "Today Birkerts is in a privileged position enjoying directly the development of the newly awoken Baltic states. The drawing for Riga's new National Library (commissioned before the political changes) is the contribution of a mature professional returning to his homeland. It represents two worlds' two views on the community of architecture."²¹

In "World Architecture", the National Library project is compared with the Guggenheim Museum in Bilbao that brought recognition and fame to the city and the country. On the other hand, the Latvian press honoured it as the "building of all buildings" and the greatest project in the Baltic. In 1993 the committee organising Riga's 800-year anniversary decided that the library should be completed by the time of the celebrations in 2001. This served as another guarantee of publicity and that the work would be begun while again optimistically deceiving us about the deadlines for its commencement and completion.²²

"In higher hands"

"What has been written is full of positive emotion, but that was exactly the feeling in 1989 – a feeling of spring and positive hopes all year round," continues Jānis Dripe in his 2000 recollection of the opening of Birkerts' 1989 personal exhibition. "Had I known then that six ministers of culture would be fighting for the construction of the National Library .. that a support fund would be established, that there would be approaches to presidents past and present of various countries, international conferences organised, that UNESCO officials at all levels would become involved and that tens of articles were to be written, without anything essential happening on the actual construction site, my notes of the time would have been considerably more down to earth."²³

It is interesting to note that, right up to 1994, the library project was the responsibility of culture section editors, but today it is mainly a subject for the news departments and political discussions. When, in 1994, Birkerts was asked directly about the financial side, he laughed saying that current talks with state institutions had little to do with architecture, we talk about money – thus "something that is in higher hands"²⁴. It seems that there has been a similar shift in public perception – in the wake of the revolution, the Castle of Light project, once "ours" at arm's reach, became "something that is in higher hands" – the responsibility of politicians.

The catastrophic situation in the existing library encourages the "us" and "them" division at the public debate level. In a new country where education is of great importance, the number of visitors has doubled (on average 1072 readers per day), but at the same time the sudden reduction in the budget allows neither the purchase of new books nor to provide adequate reader service. In the library it is not the books that rule, but the queues right up to the outer doors, and indignation is growing²⁵. The press

Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekts 90. gadu sākumā tālu pārsniedz ierastās arhitektūras robežas. Latvijā tas kļūst par sevis pazīšanas un savas varēšanas apliecinājumu, no malas raugoties – par vispārinājumu, arhitektūras jēgas un nozīmes paplašinājumu. "Mums ir materiālu trūkums un tehnoloģiska atpalicība, taču emocionālās vajadzības vairs nav nepieciešams izgudrot no jauna. Ir emocionāla nepieciešamība pēc nacionālas atpazīšanas – emocijas ir tās pašas, medijs ir mainījies."¹⁸ Sentimentam un patosam ļaujas gan vietējā, gan arī ārzemju prese. Rakstam par latvieti Gunaru Birkertu un īru Kevinu Roču izvēlēts virsraksts "Pazudušie dēli", arhitektoniski politiskā esejā vienlaikus informējot lasītājus par zemēm, kas nu ir pavērušās modernajai arhitektūrai.¹⁹ "Iespējams, ka visaugstāk vērtētais no Birkerta pēdējā laika pasūtījumiem ir jaunās Nacionālās bibliotēkas projekts viņa dzimtajā pilsētā Rīgā. [...] Vēl "nepiepildīta" ēka pati par sevi simbolizē latviešu kultūru,"²⁰ raksta *Architectural Record*. "Šodien Birkerts ir privileģētā situācijā, nepastarpināti izbaudot jaunmodušos Baltijas valstu attīstību. Jaunās Rīgas Nacionālās bibliotēkas (kas tika pasūtīta pirms politiskajām pārmaiņām) zīmējums ir nobrieduša profesionāļa devums, atgriežoties dzimtenē. Tas reprezentē divu pasaulu, divu skatījumu uz arhitektūru kopību."²¹

Nacionālās bibliotēkas projekts *World Architecture* salīdzināts ar Gugenheima muzeju Bilbao, kas pilsētai un valstij atnesa pazīstamību un slavu, savukārt latviešu presē godāts par "būvju būvi" un Baltijas lielāko projektu. 1993. gadā Rīgas astoņsimtgades rīcības komiteja lemj par bibliotēkas pabeigšanu līdz pilsētas jubilejai 2001. gadā, tas kalpo par vēl vienu darba uzsākšanas un publicitātes garantu, vēlreiz optimistiski maldinot par tā uzsākšanas un pabeigšanas termiņiem.²²

"Augstākās rokās"

"Rakstītais ir pozitīvu emociju pilns, bet tieši tāda jau arī bija sajūta 1989. gadā – pavasara un pozitīvu cerību sajūta visa gada garumā," atmiņas par 1989. gada Birkerta personālizstādes atklāšanu Jānis Dripe turpina no 2001. gada pozīcijām. "Ja es toreiz būtu zinājis, ka par Nacionālās bibliotēkas celšanu cīnīsies seši kultūras ministri .. ka tiks dibināts atbalsta fonds, uzrunāti dažādu valstu bijušie un esošie prezidenti, rīkotas starptautiskas konferences, iesaistīti visu līmeņu UNESCO ierēdņi un rakstīti desmitiem rakstu, nekam būtiskam nenotiekot pašas bibliotēkas būvniecībā, manas tālaika piezīmes būtu krietni vien piezemētākas."²³

Interesanti, ka līdz pat 1994. gadam bibliotēkas projekts ir laikrakstu kultūras ziņu redakcijas kompetence, turpretim šodien lielākoties tas ir ziņu nodaļas un politisko diskusiju objekts. 1994. gadā, tieši jautāts par naudas lietām, Gunars Birkerts smiedamies atsaka, ka pašreizējām pārrunām ar valsts institūcijām ir maz sakara ar arhitektūru, runāts tiek par naudu, tātad "par to, kas atrodas augstākās rokās".²⁴ Šķiet, līdzīga nobīde notiek sabiedrības uztverē – revolūcijas atplūdus Gaismas pils projekts no

UNESCO RESOLUTION

The General Conference,

Recalling the appeal for international support for the National Library of Latvia project made by the President of Latvia at the 155th session of the Executive Board, on 22 October 1998,

Considering the intention of the national authorities to make the National Library of Latvia a multifunctional centre contributing to the safeguarding and promotion of cultural heritage, providing access to educational, scientific and cultural information, and encouraging cultural diversity and inter-ethnic knowledge and understanding,

Conscious of the importance of this project for cultural development and co-operation in Latvia and in the Baltic region as a whole,

Calls upon the Member States and the international community to provide all possible support for the implementation of this project.

Adopted on the report of Commission V at the 26th plenary meeting on 17 November 1999.

even reveals that because of outstanding community charges, the library could be threatened with eviction from its premises²⁵.

The once favourable publicity for the library project is now turning against its supporters. The contrast between the just recently ruling ideals and the current financial crisis is so stark that the Russian press republished an article from the "Wall Street Journal", using the image of the library project (for which there is still no money) to tell about the 600 000 USD cottages being built by the new rich in Latvia.²⁶ At the same time the situation is so absurd and senseless that the mind refuses to accept it. What is happening is squeezing out of the categories of reality and, translated into myth, turns out to be ideologically unchanging. The Castle of Light, the materialisation of light born of darkness and inertness has once again returned to its initial state of idea and metaphor. It balances between people's minds the ambitions of politicians and financial issues that threaten the overall level of material comfort. Birkerts' symbol stands the test of time. Although he has said on more than one occasion that today he would draw the building differently, Birkerts' proposed metaphor now lives a permanent life in the nation's minds, sucking into itself ever new meaning and context.

UNESCO REZOLŪCIJA

Ģenerālā konference,

atsaucoties uz Latvijas Valsts prezidenta 1998. gada 22. oktobrī valdes 155. sesijā izteikto aicinājumu atbalstīt Latvijas Nacionālās bibliotēkas projektu,

apsverot nacionālo autoritāšu nodomu attīstīt nākotnes Latvijas Nacionālo bibliotēku kā daudzfunkcionālu centru, kas sekmētu kultūras mantojuma saglabāšanu un veidošanu, nodrošinātu pieeju izglītībai, zinātnes un kultūras informācijai, veicinātu kultūras daudzveidību, etniskās zināšanas un sapratni,

apzinoties šī projekta nozīmi Latvijas un Baltijas reģiona kultūras attīstībā un sadarbībā,

aicina dalībvalstis un starptautisko sabiedrību nodrošināt visu iespējamo atbalstu šī projekta īstenošanā.

Pieņemta Ģenerālās konferences 26. plenārsēdē Parīzē 1999. gada 17. novembrī.

rokas stiepiena attālumā atrodamā "mūsu" pārceļas uz "to, kas atrodas augstākās rokās" – politiķu kompetenci.

"Mūsu" un "jūsu" šķīrumu publisko diskusiju līmenī veicina katastrofālā situācija bibliotēkā. Jaunajā valstī, kurā liela nozīme ir izglītībai, bibliotēkas apmeklētāju skaits ir dubultojies (vidēji 1072 lasītāji dienā), tai pašā laikā pēkšņi samazinātais budžets nedod iespēju ne iepirkt jaunas grāmatas, ne pienācīgi apkalpot lasītājus. Bibliotēkā valda ne vairs grāmatas, bet rindas līdz pat ārdurvīm, un sašutums aug²⁵, līdz presē pakļūst ziņas, ka komunālo maksājumu parādu dēļ bibliotēkai draud izlikšana no telpām²⁶.

Kādreizējā bibliotēkas projekta publicitāte nu pavēršas pret pašiem tā apjūsmotājiem. Kontrasts starp vēl nupat valdošajiem ideāliem un esošo saimniecisko krīzi ir tik spilgts, ka no *Wall Street Journal* krievu presē pārpublicētais raksts bibliotēkas – Gaismas pils – projekta (kam aizvien vēl neatrodas nauda) attēlu izmanto, lai stāstītu par 600 000 dolāru vērtu jaunbagātnieku kotedžu celtniecību Latvijā.²⁷

Tai pašā laikā situācija ir tik absurda un nejēdzīga, ka prāts atsakās to pieņemt. Notiekošais spraucas ārā no realitātes kategorijām un, mītā pārtulkots, izrādās idejiski nemainīgs. Gaismas pils – gaismas, kas dzimst no tumsas un sastinguma, – materializācija atkal atgriezusies idejas, metaforas pirmstāvoklī, balansējot starp ļaužu prātiem, politiķu ambīcijām un vispārējo materiālo labklājību apdraudošām naudas lietām.

Proof of the non-existence of God

In the wake of the "Singing Revolution", its recent ideals of liberty and fraternity seem harmful in a country half-plundered and ridden with problems. It's not the architect's fault that the Castle of Light metaphor, which has grown into an integral part of the project, is now becoming the yardstick of the poverty of the crisis and the object of bitter irony. "Are we alright if the mention of the words "Castle of Light" is grinding on the ear?" asks library director Andris Vilks in a discussion on the construction of the library²⁸.

In the 1998 public discussion it is difficult to distinguish the contradictions whipped up by the feeling of disappointment from the conditions dictated by a real economic crisis. The year began with former prime minister Andris Šķēle suggesting that, instead of the impossible 67 million lats (110 million USD) needed for construction, we should substitute the possible 5 – 6 millions that would be required to provide the rural libraries with the latest technologies. Otherwise, "at the forefront will be, not the cultivation of inner light, but worries about an exterior shine."²⁹ Juris Kaža expressed a similar opinion in the business press with his science fiction vision of a project to digitalise the National Library that would completely do away with the need for a new building.³⁰ In ten years the demands of ourselves, others and the environment in which we live have changed. Discussions among the specialists themselves have begun on the project being morally outdated and the unsuitability of the "glass mountain" in the building environment on the left bank of the Daugava.³¹

Ideas pour out like the horn of plenty. Alongside the confirmation of faith in the new technologies, there is a search for buildings that could be quickly and cheaply adapted to the needs of the library: the State Electronics Factory (VEF) building and the former Collective Farmers' Palace, now the Academy of Sciences, an example of Stalinist architecture. An original monument to the chaos of ideas at the time was Jānis Kārklīš's suggestion to enclose the Kremlin-like Academy building within the contours of Birkerts' "glass mountain". Not being made to measure, it distorts the genius of the master's exterior contour line into an equilateral triangle.³²

In January 1998, on the initiative of library director Andris Vilks, the team of the then extremely popular TV show *Labvakar* (Good Evening), the minister of culture Ramona Umblija and the director of the New Riga Theatre (NRT), government officials and spokesmen for the public are confronted on the stage of the NRT. The magazine *Rīgas Laiks* (Riga Times) called this event "a discussion on the non-existence of God that didn't happen". The officials' populist slogans and generalised judgements raise or lower their political prestige, "yet it relates least to the library"³³. "Every attempt to prove the existence of God turns out to be an attempt to disprove it at the same time."³⁴ This was a philosophically precisely targeted conclusion by *Rīgas Laiks*, because to admit the non-existence of God or the unnecessary

Birkerta simbols iztur laika kritiku. Lai arī arhitekts ne reizi vien teicis, ka šodien šo ēku zīmētu citādāku, Gunara Birkerta ierosinātā metafora ļaužu prātos jau uzsākusi patstāvīgu dzīvi, uzsūcot sevī aizvien jaunu jēgu un kontekstu.

Dieva neesamības pierādījums

Dziesmotās revolūcijas atplūdus pusizlaupītā, problēmu nomocītā valstī tās nesēnējie brīvības un brālības ideāli šķiet kaitinoši. Tā nav arhitekta vaina, ka ar projektu nedalāmi saaugusi Gaismas pils metafora nu kļūst par krīzes nabadzības mērauklu un rūgtas pašironijas objektu. "Vai ar mums pašiem viss kārtībā, ja mums sāk "griezt", dzirdot vārdu "Gaismas pils"?"²⁸ diskusijā par bibliotēkas celtniecību sarunbiedriem vaicā bibliotēkas direktors Andris Vilks.

1998. gada publiskajā diskusijā grūti šķirt vilšanās sajūtas uzbangotās pretrunas no reālās ekonomiskās krīzes diktētajiem nosacījumiem. Gads sākas ar ekspremjera Andra Šķēles ierosinājumu neiespējamo summu – celtniecībai nepieciešamos 67 miljonus latu – aizstāt ar iespējamiem 5–6 miljoniem, kas būtu nepieciešami, lai ar jaunākajām tehnoloģijām apgādātu lauku bibliotēkas, jo citādi "priekšplānā izvirzās nevis iekšējas gaismas kopšana, bet rūpes par ārēju spožumu"²⁹. Analogu viedokli pauž Juris Kaža, zinātniskai fantastikai līdzīgā vīzijā uzburot lasītājiem Nacionālās bibliotēkas digitalizācijas projektu, kas pilnībā atceltu vajadzību pēc jaunas bibliotēkas ēkas.³⁰ Desmit gadu laikā mainījušās prasības pret sevi, citiem un vidi, kurā mēs dzīvojam, un pašu speciālistu vidū aizsākas runas par projekta morālo novecošanos un "stikla kalna" neiederīgumu Daugavas kreisā krasta apbūvē.³¹

Idejas birst kā no pārpilnības raga – bez ticības apliecinājuma nākotnes tehnoloģijām tiek meklētas arī ēkas, ko ātri un lēti varētu pielāgot bibliotēkas vajadzībām: VEF rūpnīcas korpuss un Staļina laika arhitektūras paraugs – bijusī Kolhoznieku pils, tagadējā Zinātņu akadēmijas ēka. Savdabīgs piemineklis tābrīža ideju haosam ir Jāņa Kārkliņa piedāvājums Kremlim līdzīgo ZA celtni ieģērbt Birkerta "stikla kalna" kontūrās, kas, ne pēc mēra šūtas, izkropļo meistara ģeniāli zīmēto ārējo aprišu līniju neveiklā vienādmalu trīsstūrī.³²

Valdības amatpersonas ar sabiedrības runasvīriem pēc bibliotēkas direktora Andra Vilka, tolaik ļoti populārā TV raidījuma "Labvakar" radošās komandas, tābrīža kultūras ministres Ramonas Umblijas un Jaunā Rīgas teātra (JRT) direktora ierosmes 1998. gada janvārī tiek konfrontētas uz JRT skatuves. Žurnāls "Rīgas Laiks" šo pasākumu nodēvē par "nenotikušu diskusiju par Dieva neesamību" – amatpersonu populistiskie saukļi un vispārējie spriedumi ceļ vai gremdē viņu politisko prestižu, "taču tas vismazāk attiecas uz bibliotēku"³³. "Ikviens mēģinājums pierādīt Dieva esamību izrādās vienlaikus mēģinājums pierādīt arī viņa neesamību"³⁴ – filozofiski precīzi mērķēta atziņa žurnālā "Rīgas Laiks", jo pats "Dieva neesamības" jeb bibliotēkas nevajadzīguma pieļāvums 1998. gadā desmit gadus ieilgušo diskusiju

of the library in 1998 turns the ten year old discussion back to the original situation of chaos. The once inspirational Castle of Light idea has now been transformed into an economy of bare existence, where, as always, dissatisfaction reigns. Apophthegmatic journalism, in which the minority "no" has always seemed more interesting than the majority "yes", takes premier Šķēle's expression about Birkerts' project being an "exterior shine" to absurdity. Thus the editors of the newspaper *Dienas Bizness* (The Business of the Day) compare the new library with the shock buildings of Soviet times listing almost all the ills of society for which the required resources will now be eaten up by this fruit of megalomania – the millions worth Castle of Light.³⁵

It's not as if the lack of money has robbed the nation of its reason. "Pep talks are no longer of any use," Viktors Avotiņš reminds the protagonists, "the idea of the National Library no longer has to be thought of; cooperation among architects has gone on for ten years, the cost estimates show how much time and money has already been invested."³⁶ Soon the figures prove that to adapt an existing building is even more expensive than the planned library construction. Birkerts' "glass mountain", whose construction once seemed expensive in the nation's eyes but now too expensive, would only be 5 - 6% more expensive compared to a simple "box" that says nothing, means nothing and is the wrong solution for the tasks set by the building's inner content"³⁷. "The National Library has been praised twice from the rostrum of the UNESCO conference in Paris,"³⁸ reminds Jānis Dripe, and the support of foreign organisations could compensate the additional expense of good architecture. "We need concrete decisions and action," urges Viktors Avotiņš. However, as Birkerts would say, the money is "in higher hands".

After the politically metaphysical arguments on the NRT stage, the opinion is voiced that a foundation is required to continue to work on the attraction of funds regardless of changes in political power. The National Library of Latvia construction support foundation is established on 18th April 1998 and its head is Arvils Ašeradens³⁹.

Point of culmination

"UNESCO saves Latvian landmark. The National Library is on track after ten year delay,"⁴⁰ announces "World Architecture". The 17th November 1999 resolution passed by the UNESCO General Conference in Paris "On support for the construction of National Library of Latvia"⁴¹ really does mark a turning point at a time when all our values were being questioned. In interviews journalists congratulated Birkerts and in the press they congratulated each other, just like at Christmas.

"On two occasions the UNESCO General Conference has invited all the member states to give their support for the construction of libraries – in Alexandria and Latvia; for the first in honour of the legend

atgriež pirmatnējā haosa stāvoklī.

Reiz iedvesmojošā Gaismas pils ideja nu pārvērsta par krīzes iztikas minimuma saimniecību, kurā, kā allaž, valda neapmierinātie. Līdz absurdam premjera Šķēles izteikumu par Birkerta projektu kā "ārēju spožumu" noved apofātiskā žurnālistika, kurai allaž mazākuma "nē" licies interesantāks par vairākuma "jā". Tā laikraksta "Dienas Bizness" redakcija jauno bibliotēku salīdzina ar padomjlaika triecienceltnēm, uzskaitot vai visas sadzīves nebūšanas, kurām nepieciešamo naudu nu "apēdis" lielummānijas auglis – miljonus vērtā Gaismas pils.³⁵

Nav jau tā, ka naudas trūkums tautai būtu laupījis prātu. "Starta runas vairs neder," iekarsušajiem atgādina Viktors Avotiņš, "Nacionālās bibliotēkas ideja vairs nav jāsacer, sadarbība arhitektu līmenī turpinās jau desmit gadus, tāmes rāda, cik laika un naudas jau ieguldīts."³⁶ Drīz skaitļi pierāda, ka jau esošas ēkas pielāgošana ir finansiāli pat neizdevīgāka nekā plānotā bibliotēkas celtniecība un Birkerta "stikla kalna" aprises celtniecību sadārdzinātu "tikai par kādiem pieciem līdz septiņiem procentiem salīdzinājumā ar vienkāršu "kasti", kas neko neizsaka, nenozīmē un ir nepareizs risinājums pienākumam, ko uzliek ēkas iekšējais saturs"³⁷. "Nacionālā bibliotēka ir divas reizes "uzsaukta" no UNESCO konferenču tribīnes Parīzē,"³⁸ atgādina Jānis Dripe, un ārzemju organizāciju atbalsts varētu kompensēt labas arhitektūras papildu izmaksas. "Vajadzīgi konkrēti apsvērumi un rīcība," mudina Viktors Avotiņš. Taču nauda ir, kā teiktu Birkerts, "augstākās rokās".

Pēc politiski metafiziskajiem strīdiem uz JRT skatuves izskan viedoklis, ka būtu nepieciešams fonds, kas turpinātu rūpēties par līdzekļu piesaisti neatkarīgi no politiskās varas maiņām. 1998. gada 18. aprīlī tiek dibināts LNB atbalsta fonds, tā vadītājs ir Arvils Ašeradens.³⁹

Kulminācijas punkts

"UNESCO glābj Latvijas simbolu, Nacionālā bibliotēka atkal aktualizējas pēc 10 gadu pārtraukuma,"⁴⁰ ziņo *World Architecture*. 1999. gada 17. novembrī UNESCO Ģenerālās konferences Parīzē akceptētā "Rezolūcija par atbalstu Latvijas Nacionālās bibliotēkas celtniecībai"⁴¹ patiešām iezīmē pagrieziena punktu šai visu vērtību apšaubīšanas laikā, žurnālisti intervijās apsveic Gunaru Birkertu un preses publikācijās cits citu gluži kā Ziemassvētkos.

"UNESCO Ģenerālā konference divas reizes ir aicinājusi visas dalībvalstis sniegt savu atbalstu bibliotēku būvēm – Aleksandrijas un Latvijas Nacionālajai bibliotēkai. Pirmajai – par godu pirms 2000 gadiem bojā gājušajai leģendai, otrai kā 21. gadsimta – rītdienas Nacionālajai bibliotēkai,"⁴² brīža vēsturiskumu raksturo Andris Vilks. "Desmit gados, kopš sākusies bibliotēkas projektēšana, tās ārējā veidola koncepcija nav mainījusies. Tā pamatojas uz metaforām, ko tauta jau pieņēmusi. [...] Toties bibliotēkas iekšējā izbūve sakarā ar informācijas tehnoloģiju straujo attīstību ir stipri mainījusies. [...] Tagad viss

that was destroyed 2000 years ago, for the second as a 21st century, tomorrow's National Library,"⁴² writes Andris Vilks describing the historical significance of the moment. "In the ten years since the design of the library began, the concept of its exterior appearance has not changed. It is based on metaphors the nation has already accepted. [...] However, because of the rapid development of information technologies, the construction of the interior has changed considerably. [...] Now the whole of the library's interior arrangement is being adapted to the requirements of electronic technology," Birkerts tells the 30th session of the UNESCO General Conference in his presentation on changes in the library project over ten years. "We envisage places with access to a computer for 1200 readers and a wonderful view over the Daugava towards Old Riga. There will be a lot of natural light and good lighting. I also told the foreign ambassadors who were there in number for the project presentation."⁴³ "Ten years after the idea came up and was developed, we seem to have reached a point of culmination,"⁴⁴ summarises Birkerts on his return from Paris. Around this time it began to seem that the government too had found the money to implement the project. "Latvia as one of the last European countries to have decided to build a central library to store its national collection of books, has found an excellent idea of how to finance it – an electricity tax. UNESCO could cover 30% of the expenses, but the remaining 148 million dollars would be donated by the Latvians themselves every time they pressed an electric switch,"⁴⁵ wrote "Wallpaper" on the bill accepted by the Cabinet of Ministers on 7th March 2000. The decision to introduce an electricity tax of 0.001 lats on every kilowatt hour consumed sparks off wide discussions among politicians and the public alike; calculations show that every inhabitant would have to donate to the library, not only every time they "pressed an electric switch", but also every time they paid for goods manufactured in Latvia; moreover, certain companies who are the largest consumers of electricity could even be faced with bankruptcy. The less well-off, non-Latvians and the less patriotically inclined, who have no chance of avoiding the compulsory "donation", are so dissatisfied that the decision is recognised as undemocratic and in May it is passed to the Saeima (parliament) committees for review. The irony is that the electricity monopoly *Latvenergo* has decided to raise the tariffs in 2003 by an amount many times larger than the planned tax of 0.001 lats and this decision is no longer subject to discussions on the true nature of democracy.

UNESCO Director-General Koichiro Matsuura reporting to the UNESCO International Council of Experts on the plans to support the construction of the National Library of Latvia said: "It never seemed to me that in Latvia the project lacked political support. On the contrary, we think, it has always had and continues to have support among both the nation and the politicians. The difficulties, perhaps, are in raising funds."⁴⁶ "I don't think the reason is poverty, but the unwillingness of Latvian politicians to agree and the great temptation to exploit the construction of the library as a political weapon. Today the library is simply being used in party interests."⁴⁷ This is the only interview I know of where Birkerts

bibliotēkas iekšējais kārtojums tiek pielāgots elektroniskās tehnoloģijas prasībām," par desmit gadu laikā pārstrādātā bibliotēkas projekta prezentāciju UNESCO Ģenerālās konferences 30. sesijā stāsta Gunars Birkerts. "Paredzētas 1200 lasītāju vietas ar pieeju datoram un brīnišķīgu skatu pāri Daugavai uz Vecrīgu. Būs daudz dienasgaismas un labs apgaismojums. Par to visu es stāstīju arī ārvalstu vēstniekiem, kuri lielā skaitā bija ieradušies uz projekta prezentāciju."⁴³

"Pēc desmit gadiem, kopš ideja ir radusies un tikusi attīstīta, ir iestājies tāds kā kulminācijas punkts,"⁴⁴ pēc atgriešanās no Parīzes rezumē Gunars Birkerts. Ap šo laiku sāk šķīst, ka arī valdība beidzot atradusi naudu projekta realizācijai. "Latvija kā viena no pēdējām Eiropas valstīm, kas izšķirusies būvēt centrālo bibliotēku tās nacionālās grāmatu kolekcijas izvietojšanai, atradusi arī spožu ideju, kā to finansēt, – elektrības nodokli. UNESCO varētu segt 30 % no izmaksām, taču pārējos 148 miljonus dolāru ziedos paši latvieši ik reizi, nospiežot elektrības slēdzi,"⁴⁵ 2000. gada 7. marta Ministru kabineta akceptēto likumprojektu komentē *Wallpaper*. Lēmums ieviest elektrības nodokli 0,001 lata apmērā par katru patērētās elektroenerģijas kilovatstundu izraisa plašas diskusijas gan politiķu, gan iedzīvotāju vidū: aprēķini rāda, ka bibliotēkai ziedot katram valsts iedzīvotājam nāksies, ne tikai "nospiežot elektrības slēdzi", bet arī ik reizi maksājot par Latvijā ražotām precēm, turklāt atsevišķiem uzņēmumiem, kas ir lielākie elektroenerģijas patērētāji, varētu pat draudēt bankrots. Neapmierināti ir mazturīgie, cittautieši un mazāk patriotiski noskaņotie, kuriem netiek dota iespēja izvairīties no obligātā "ziedošanas", līdz lēmums tiek atzīts par nedemokrātisku un maijā nodots Saeimas komisijām pārskatīšanai. Likteņa ironija – jau 2003. gadā elektrības monopolists "Latvenergo" nolēmis paaugstināt elektrības tarifus par vairākkārt lielāku summu nekā nodoklim plānotais 0,001 lats, un šis lēmums vairs nebūs pakļaujams diskusijām par demokrātijas īsteno iedabu.

"Man nav šķitis, ka projektam Latvijā trūktu politiskā atbalsta. Tieši otrādi, mums šķiet, ka tas vienmēr un arī tagad ir guvis atbalstu gan tautā, gan politiķu vidū. Iespējams, grūtības rada līdzekļu savākšana,"⁴⁶ – tā par Latvijas Nacionālās bibliotēkas projektu saka UNESCO ģenerālsēkretārs Koičiro Macuura, informējot par UNESCO Starptautiskās ekspertu padomes LNB celtniecības atbalstam izveidi. "Domāju, iemesls nav vis nabadzība, bet gan latviešu politiķu nevēlēšanās vienoties un pārāk lielais kārdinājums izmantot bibliotēkas celtniecību kā ieroci politiskajās cīņās. Šodien bibliotēka vienkārši tiek izmantota partiju interesēs."⁴⁷ Šī ir vienīgā man zināmā intervija, kurā līdz mielēm iepazīto situāciju tik skarbi rezumē pats Gunars Birkerts.

Taču "kulminācijas punkts" vēl nav aiz muguras – Gunara Birkerta izstrādātais LNB projekts saņem Čikāgas Arhitektūras muzeja 2000. gada balvu. "Gaismaspils projekts izturējies vairāk nekā 400 projektu konkurenci un iekļauts 30 labāko 2000. gada ASV arhitektūras dizaina paraugu izstādē."⁴⁸ Gandrīz vienlaikus savu novērtējumu, pasniedzot Gunaram Birkertam Lielo medaļu, apliecina arī Latvijas Zinātņu akadēmija.⁴⁹

On the Implementation of the National Library of Latvia Project (3rd reading)
 Par Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta realizāciju (3. lasījums)

Date / Datums: 13.06.2002. 15:42:08 bal030
 Voting motif: On passing the bill No. 4669 on the 3rd reading
 Balsošanas motīvs: Par likumprojekta ar dok. nr. 4669 pieņemšanu 3. lasījumā

Registr / Reģistr. - 90 Not voting / Nebalso - 10
 For / Par - 67 Against / Pret - 12 Abstain / Atturas - 1

Surname / Uzvārds	Name / Vārds	Party / Partija	Vote / Balss
Apinis	Pēteris	LC	Par
Ābiķis	Dzintars	TP	Par
Baldzēns	Egils	SDS	Par
Balodis	Vents	TB/LNNK	Par
Barča	Aija	LSDSP	Par
Bartaševičs	Aleksandrs	PCTVL	Atturas
Bekasovs	Martijans	PCTVL	Pret
Bērziņš	Andris		Par
Birkavs	Valdis	LC	Par
Birzniece	Inese	LC	Par
Bunkšs	Jānis	LC	Par
Čevers	Jānis	LSDSP	Par
Čibulis	Helmuts	TP	Par
Dambergs	Guntis	LC	Par
Demakova	Helēna	TP	Par
Deņisovs	Oļegs	PCTVL	Pret
Dobelis	Juris	TB/LNNK	Par
Dreimane	Silvija		Par
Emsiņš	Mārtiņš	TP	Par
Esta	Jānis	TP	Par
Freimanis	Gunārs	LSDSP	Par
Gaigals	Jānis	LC	Nebalso
Geige	Ilmārs	LC	Par
Godmanis	Ivars	LC	Nebalso
Golde	Silva	TP	Par
Golubovs	Aleksandrs	PCTVL	Pret
Grīgs	Oskars	LSDSP	Par
Grīnblats	Māris	TB/LNNK	Par
Čilis	Valdis	TP	Par
Inkēns	Edvīns	LC	Par
Jurdžs	Roberts	TB/LNNK	Nebalso
Jurkāns	Jānis	PCTVL	Nebalso
Kalniņš	Arnis	LSDSP	Par
Kalniņš	Imants	TB/LNNK	Par
Ketlers	Tadeušs	LC	Par
Kezika	Vanda	LC	Par
Kiršteins	Aleksandrs	TP	Par
Klementjevs	Andrejs	PCTVL	Pret
Krasts	Guntars	TB/LNNK	Nebalso
Kudums	Dzintars	TB/LNNK	Par
Labanovskis	Rišards	SDS	Par
Lagzdiņš	Jānis	TP	Par
Lauskis	Valdis	LSDSP	Par
Lāce	Palmira		Par
Lāzo	Viola	LSDSP	Par

Leiškals	Kārlis	LC	Par
Lujāns	Modris	PCTVL	Pret
Maksimovs	Pāvels	PCTVL	Pret
Mežeckis	Romāns		Nebalso
Muciņš	Linards	LC	Par
Muižniece	Vineta	TP	Par
Paegle	Vaira	TP	Par
Pauls	Raimonds		Par
Pīks	Rihards	TP	Par
Pliners	Jakovs	PCTVL	Pret
Požarnovs	Andrejs	TB/LNNK	Par
Prēdele	Aida	TB/LNNK	Nebalso
Rastopirkins	Boriss	PCTVL	Pret
Razminovičs	Arnis	TP	Par
Ražuks	Romualds	LC	Par
Rudevičs	Normunds	LC	Nebalso
Rugāte	Anta	TP	Par
Salkazanovs	Pēteris	SDS	Par
Savčenko	Nina	TP	Par
Seiksts	Antons	LC	Par
Sokolovskis	Juris	PCTVL	Pret
Soldatjonoka	Helēna	LSDSP	Par
Solovjovs	Igors	PCTVL	Pret
Sprindžuks	Māris	TP	Par
Sproģis	Jēkabs	TP	Par
Spurdziņš	Oskars	TP	Par
Stalidzāne	Jevgenija		Nebalso
Stalts	Dainis	TB/LNNK	Par
Stirāns	Imants	LSDSP	Nebalso
Straume	Jānis	TB/LNNK	Par
Škapars	Jānis	TP	Par
Šķēle	Andris	TP	Par
Šlesers	Ainārs		Par
Tabūns	Pēteris	TB/LNNK	Par
Tiesnesis	Aivars	TP	Par
Tolmačovs	Oļegs	PCTVL	Pret
Urbanovičs	Jānis	PCTVL	Pret
Ūdre	Ingrīda		Par
Vasaraudze	Žanete	TP	Par
Vidiņš	Juris	TB/LNNK	Par
Vītols	Māris	TP	Par
Zīle	Monika	LC	Par
Zommere	Ērika	TP	Par
Zvejsalnieks	Osvalds	LSDSP	Par

himself has summed up the situation so harshly, right down to the dregs. However, the "point of culmination" is still not behind us. Birkerts' NLL project receives the Chicago Museum of Architecture prize for 2000. "The "Castle of Light" project successfully competed against 400 other entries and has been included in an exhibition of the 30 best examples of US architectural design in 2000."⁴⁸ Almost at the same time, the Latvian Academy of Sciences also gave its judgement by awarding Birkerts the Grand Medal⁴⁹.

UNESCO support, the Museum of Architecture's annual prize as well as that pacifier of political passions Time, have put a full stop to public vacillation over whether to build / not build the new library. On 8th June 2000, the NLL construction bill that was first submitted to the *Saeima* two years previously, passed its first reading. A special working group was set up a day later with the task of finding sources of funding. The first meeting of the UNESCO International Council of Experts, formed to support the NLL construction project met on 8th and 9th September in Riga. The second reading of the bill on 5th July 2001 already saw more concrete discussion on possible sources of finance for preliminary work on the project – "half to come from the privatisation of the Latvian Shipping Company and half from the sale of the third mobile telephone operator's licence"⁵⁰. For its third reading, the bill includes these suggestions and this money should be quite sufficient to cover the costs of the preliminary work. In turn, the construction would be "financed from state shares in companies, payments by the Bank of Latvia for the use of state capital shares, from a designated share of company income tax"⁵¹, as well as by taking credit and accepting donations⁵². This story ended on an historical day in the construction of the library, 14th June 2002, when the newspapers announced that the bill on the construction of the National Library of Latvia passed its final reading and became law. The law envisages the construction of the building designed by Gunnar Birkerts to be completed by 18th November 2008.⁵³

The most valuable donation – the foundation stone – for the construction of the National Library has already been received. It is the Castle of Light project presented to Latvia by Gunnar Birkerts. "Once, when we were talking about the form and content of buildings, Gunnar Birkerts said in his characteristic metaphorical manner: "In three identical boxes we can put apples, tomatoes and potatoes. We put a label on each box so we know what it contains. And then look, there's someone walking down the street with a violin case. We clearly know what is in THAT "box". Its form "underlines" its contents - a violin," wrote Andris Vilks in a special publication for the European Month of Culture. "In other words, based on a deep understanding of the essence of a library, its tasks and structure, the Master has created for a well functioning body, a specially "tailored", to use the author's words, expressive form."⁵⁴ "Architecture is like a long, long bridge. One end is anchored at some load-bearing point rooted in history. The other end is not anchored at all, yet it stretches into the future," thus Gunnar Birkerts. I am not proud of the government's ability to transform the construction of the

UNESCO atbalsts, Čikāgas Arhitektūras muzeja gada balva, kā arī politisko kaislību remdinātājs Laiks pielicis punktu publiskajām svārstībām celt / necelt jaunu bibliotēku. 2000. gada 8. jūnijā pirmajā lasījumā pieņemts pirms diviem gadiem Saeimā iesniegtais likumprojekts par LNB celtniecību. Dienu vēlāk darbu sāk īpaši izveidota darba grupa, kas turpmāk meklēs finansējuma avotus. No 2000. gada 8. līdz 9. septembrim Rīgā notiek LNB celtniecības atbalstam izveidotās UNESCO Starptautiskās ekspertu padomes pirmā sanāksme. 2001. gada 5. jūlijā, pieņemot likumprojektu otrajā lasījumā, jau konkrētāk tiek apspriesti iespējamie projekta priekšdarbu finansējuma avoti – "puse "Latvijas kuģniecības" privatizācijas ieņēmumu un puse trešo mobilo sakaru operatora licences pārdošanas ieņēmumu"⁵⁰. Trešajam lasījumam sagatavotais likumprojekts akceptē šos ierosinājumus, ar šo naudu pilnībā vajadzētu pietikt projekta priekšdarbu finansēšanai. Savukārt bibliotēkas būvniecību varētu "finansēt no valsts kapitāla daļām uzņēmumos, Latvijas Bankas iemaksām par valsts kapitāla daļu izmantošanu, tai noteiktā uzņēmuma ienākuma nodokļa"⁵¹, kā arī izmantojot kredītu, pieņemot ziedojumus un dāvinājumus⁵².

Šis stāsts tika pabeigts Nacionālās bibliotēkas celtniecībai vēsturiskā dienā – 2002. gada 14. jūnijā –, kad avīzes ziņo par LNB celtniecības likuma pieņemšanu galīgajā lasījumā. Likums paredz, ka Gunara Birkerta projektētajai ēkai jābūt uzceltai līdz 2008. gada 18. novembrim.⁵³

Vērtīgākais dāvinājums – pamatakmens – Nacionālās bibliotēkas celtniecībai jau ir. Tas ir Gunara Birkerta Latvijai dāvinātais Gaismas pils projekts.

"Kādu reizi, kad mēs runājam par ēku formu un saturu, Gunars Birkerts viņam raksturīgajā metaforisma garā teica: "Mēs trīs vienādās kastēs varam ielikt ābolus, tomātus un kartupeļus. Uz katras kastes uzliekam attiecīgo "šilti", lai zinātu, kas tajās atrodas. Un tad – paskatieties – pa ielu iet cilvēks ar vijoles futrāli pār plecu. Mēs skaidri zinām, kas TAJĀ "kastē" ir iekšā. Tās forma "pasvītro" saturu – vijoli," Andris Vilks raksta Eiropas Kultūras mēneša Rīgā speciālizdevumā. "Citiem vārdiem, balstoties uz dziļu izpratni par bibliotēkas būtību, uzdevumiem un struktūru, Meistars labi funkcionējošam ķermenim ir radījis īpaši "piegrieztu", autora vārdiem runājot, izteiksmīgu formu."⁵⁴

"Arhitektūra ir kas līdzīgs tālu vedošam tiltam. Viens tā gals noenkurots kādā nesējā punktā, kas sakņojas vēsturē. Otrs nav noenkurots vispār, taču tas sniedzas nākotnē,"⁵⁵ – tā Gunars Birkerts. Es nelepajos ar valdības spēju Nacionālās bibliotēkas celtniecību pārvērst simtgadīgā varoņeposā, taču Gunara Birkerta ģeniālā – piedodiet par nodeldēto vārdu – metafora turpina absorbēt vēstures kontekstā vietu neatradušos pusnodomus un garīgos centienus no pagātnes un nākotnes.

"Gaismas pils" ir Ausekļa dzejolis, Jāzepa Vītola komponēts dziesmā, kuru pirms 20 gadiem, kompartijiskās vadības neatzītu un Dziesmu svētku programmā neiekļautu, kopkoris pārļaicīgā vienotībā kā neoficiālu himnu koncerta noslēgumā dziedāja trīs reizes, – dziesmotās jeb "samta" revolūcijas priekšnojauta. Pusnodomi un mūsu kultūras senākais slānis ir latviešu tautasdziesmas, "kas mūsu tautai

National Library into a heroic saga of 100 years, however, Birkert's metaphoric genius continues to absorb into the historical context, those semi-intentions and spiritual efforts, past and the future, that have not found their place.

"Castle of Light" is a poem by Auseklis, made into a song by composer Jāzeps Vītols. 20 years ago it was not recognised by the Communist Party leadership and not included in the programme of the Song Festival. In a show of timeless unity, the massed choirs sang this song like an unofficial anthem three times over at the end of the concert – a premonition of the singing or velvet revolution. Half-intentions and our culture's oldest layer are the Latvian folk songs, that "are like DNS for our nation"⁵⁶, as Birkert's might say. In the vision of the future, the place of the "Cabinet of Dainas", the collection of folk songs gathered by Krišjānis Barons, will be at the top of the National Library's "glass mountain". On 2nd March 2000, at the suggestion of the NLL support foundation and the European Movement in Latvia, there was a "Procession of Light". Several hundreds gathered to mark out the library silhouette on the proposed building site with Light – the candles they had brought with them. The Castle of Light is an imperative for the information society, the meeting place of the future. The shape of the building marks the future; its dimensions do not give me a feeling of inferiority when I find pleasure in the modern libraries of other countries. At times I worried – how will this idea of a Castle of Light that we have lived with for 12 years live together with a real glass and stone construction on the banks of the Daugava? Perhaps it is at its most beautiful precisely in this situation of weightless half-intention?

"But Birkerts' "glass mountain" simply exists already – it is no invention, it has always been one of the main symbols in my "ABC of symbols". Now it has been drawn on paper, perhaps it will be erected from glass, but I have always imagined it without any materiality too. If someone talks stupidly about identity, if someone, guided by their absurd considerations and whose wisdom and honesty I have reason to doubt, talks drivel, if someone wishes to produce symbols and trade them – this has no influence."⁵⁷ Sometimes the press is useful, if only to notice that one's current feeling had already been formulated by Inese Zandere four years ago in the previous quotation.

Ten years ago, the organisers of cultural life intended to show off the completed new library during Riga's 800-year anniversary celebrations as well as in the European Month of Culture. Instead we are still proud of the library's idea hidden in sketches and models. For those able to value the paradox of the story no less than a one-way solution, I can point to the connections with the metaphor of the fairy tale that shrouds the library project: We are stilling milling around at the foot of the ice mountain from where we can see so clearly, the sleeping princess at the top. The law on the construction of the National Library of Latvia foresees the arrival of a prince to awaken her.

* First publication.

ir kā DNS"⁵⁶, teiktu Birkerts. Krišjāņa Barona veidotās tautasdziesmu krātuves – Dainu skapja – vieta nākotnes vīzijā būs Nacionālās bibliotēkas "stikla kalna" virsotnē. Pēc LNB atbalsta fonda un ierosinājuma "Eiropas kustība Latvijā" 2000. gada 2. martā tika rīkots "Gaismas gājiens" – vairāki simti pulcējās, lai bibliotēkas siluetu paredzētajā celtniecības vietā iezīmētu ar Gaismu – līdzatnestajām svecēm. Gaismas pils ir informācijas sabiedrības nepieciešamība, nākotnes tikšanās vieta. Ēkas veidols iezīmē nākotni, tā aprišu dēļ es nemokos ar mazvērtības sajūtu, kad sajūsminos citu valstu modernajās bibliotēkās. Reizēm es bažījos – kā šī divpadsmit gadus izdzīvotā Gaismas pils ideja sadzīvos ar reālo stikla un akmens konstrukciju Daugavas krastā? Varbūt visskaistākā tā ir tieši šai pusnodoma bezsvara stāvoklī?

"Bet Birkerta "stikla kalns" jau vienkārši eksistē – tas taču nav izdomāts, tas vienmēr ir bijis viens no galvenajiem manā "simbolu ābecē". Tagad tas ir uzzīmēts uz papīra, iespējams, tiks uzcelts no stikla, bet manos priekšstatos vienmēr ir pastāvējis arī bez kāda vieliskuma. Ja kāds smieklīgi runā par identitāti, ja kāds, kura gudrību vai godīgumu man ir pamats apšaubīt, kaut ko muld, savu absurdo apsvērumu vadīts, ja kāds grib simbolus producēt un ar tiem tirgoties – tas neietekmē."⁵⁷ Reizēm prese noder kaut vai tam, lai ieraudzītu savu šibrīža izjūtu jau pirms četriem gadiem Ineses Zanderes formulētu.

Pirms desmit gadiem kultūras dzīves organizētāju nodoms bija Rīgas astoņsimtgades svinībās, arī Eiropas Kultūras mēneša ietvaros lepoties ar pabeigtu jaunās bibliotēkas ēku. Tā vietā mēs joprojām lepojamies ar skicēs un maketos ieslēpto bibliotēkas ideju. Tiem, kas stāstījuma paradoksu prot novērtēt ne mazāk par vienvirziena atrisinājumu, varu norādīt uz sakarībām ar bibliotēkas projektā ietērtās pasakas metaforu: mēs joprojām mīņājamies ledus kalna pakājē, no kurienes virsotnē snaudošā princese tik skaidri saskatāma un LNB celtniecības likumā paredzētajā kārtībā gaida princi modinātāju.

* Pirmpublicējums.

- ¹ Lehmusa, Inta. Punkts konkursam // Padomju Jaunatne.– 06.01.1998.
- ² Šķēle, Andris. Kas ir bibliotēkas patiesie draugi // Diena.– 11.03.2002.
- ³ Valsts bibliotēkai vajadzīgs jauns nams // Padomju Latvija.– 20.09.1940.
- ⁴ Par brīdi, kad spēšu noticēt // Padomju Jaunatne.– 14.12.1988.
- ⁵ Atkal liktenīgais "vai nu – vai" // Sovetskaja Latvija.– 29.11.1987.
- ⁶ Ar kosmētiku nepietiks // Sovetskaja Kultura.– 04.11.1986.
- ⁷ Starp vēsturi un nākotni – šodien // Rīgas Balss.– 06.12.1988.
- ⁸ Ibid.
- ⁹ Lehmusa, Inta. 186 zaudētas dienas // Padomju Jaunatne.– 07.12.1988.
- ¹⁰ Dripe, Jānis. Gunārs Birkerts: Birkerta klātbūtnes faktors // Studija. Special issue of the European Cultural Month in Riga.– 2001.– Nr. 18.– P. 17.
- ¹¹ Krastiņš, Jānis. Gunars Birkerts Rīgā // Zvaigzne.– 1989, Nr. 20. – Pp. 2.–3.
- ¹² Krastiņš, Jānis. Gaismas arhitektūras meistars // Zinātne un Mēs.– 1990, Nr. 4.– Pp. 18.–19.; Dripe, Jānis. Kam pieder arhitekts // Latvija – Baltijas valsts.– 1995, Nr. 2.; Dripe, Jānis. No arhitektūras lirisma ceļā uz ģeometriju // Māksla.– 1992, Nr. 1.; Keizere, Keja. Gunars Birkerts un gaisma // Latvijas Arhitektūra.–1998. – No. 16.– Pp. 4. –13.
- ¹³ Profile. Gunnar Birkerts // World Architecture.– 1995.– No. 36.– P. 24.
- ¹⁴ Ibid.– P. 25.
- ¹⁵ Ibid.– P. 29.
- ¹⁶ Dripe, Jānis. Kur noenkurosim grāmatu kuģi // Māksla.– 1991.– Nr. 4.– P. 54.
- ¹⁷ L'architettura e impegno // L'Arca.– 1991.– Marzo.– P. 78.
- ¹⁸ Ibid.
- ¹⁹ Prodigious prodigals // World Architecture.– 1999.– No. 80.– P. 38–39.
- ²⁰ Gaskie, Margaret. New York by Gunnar Birkerts // Architectural Record.– 1991.– August.– P. 74.
- ²¹ Bonomo, Fabrizio. Birkerts Relaunches The Baltics // Construire (Italy).– 1992.– No. 106.– P. 12.
- ²² Mackova, Jolanta. Gaidām Rīgas astoņsimtgadi // Literatūra un Māksla.– 11.12.1993.
- ²³ Dripe, Jānis. Gunārs Birkerts: Birkerta klātbūtnes faktors // Studija.– 2001.– Nr. 18.– P. 17.
- ²⁴ Pētersone, Vita. Latvijas Nacionālā bibliotēka – Baltijas lielākā būve // Diena.– 30.03.1994.
- ²⁵ Demakova, Helēna. Bez informācijas demokrātija nebūs iespējama // Diena.– 05.11.1994.
- ²⁶ Rikše, Linda. Pie mums atšķirībā no tirdzniecības ir rindas // Izglītība un Kultūra.– 12.05.94.
- ²⁷ There is everything except for a middle class // Za rubezom.– 1994, Nr. 4.
- ²⁸ Kāda bibliotēka mums vajadzīga? // Diena.– 12.02.1998.
- ²⁹ Šķēle, Andris. Par Latvijas Nacionālās bibliotēkas celtniecību // Diena.– 29.01.1998.
- ³⁰ Kaža, Juris. Biznesa korifeju memorands piemirsis digitālo nākotni // Dienas Bizness.– 29.01.1998.

- ¹ Lehmusa, Inta. Punkts konkursam // Padomju Jaunatne.– 06.01.1998.
- ² Šķēle, Andris. Kas ir bibliotēkas patiesie draugi // Diena.– 11.03.2002.
- ³ Valsts bibliotēkai vajadzīgs jauns nams // Padomju Latvija.– 20.09.1940.
- ⁴ Par brīdi, kad spēšu noticēt // Padomju Jaunatne.– 14.12.1988.
- ⁵ Atkal liktenīgais "vai nu – vai" // Sovetskaja Latvija.– 29.11.1987.
- ⁶ Ar kosmētiku nepietiks // Sovetskaja kultura.– 04.11.1986.
- ⁷ Starp vēsturi un nākotni – šodien // Rīgas Balss.– 06.12.1988.
- ⁸ Turpat.
- ⁹ Lehmusa, Inta. 186 zaudētas dienas // Padomju Jaunatne.– 07.12.1988.
- ¹⁰ Dripe, Jānis. Gunārs Birkerts: Birkerta klātbūtnes faktors // Studija. Eiropas Kultūras mēneša Rīgā speciālizdevums.– 2001.– Nr. 18.– 17. lpp.
- ¹¹ Krastiņš, Jānis. Gunars Birkerts Rīgā // Zvaigzne.– 1989.– Nr. 20. – 2.–3. lpp.
- ¹² Krastiņš, Jānis. Gaismas arhitektūras meistars // Zinātne un Mēs.– 1990.– Nr. 4.– 18.–19. lpp.; Dripe, Jānis. Kam pieder arhitekts Gunars Birkerts? // Latvija – Baltijas Valsts.– 1995.– Nr. 2.– 14.–19. lpp.; Dripe, Jānis. No arhitektūras lirisma ceļā uz ģeometriju // Māksla.– 1992.– Nr. 1.– 59.–62. lpp.; Keizere, Keja. Gunars Birkerts un gaisma // Latvijas Arhitektūra.– 1998. – Nr. 16.– 4.–13. lpp.
- ¹³ Profile. Gunnar Birkerts // World Architecture.– 1995.– No. 36.– P. 24.
- ¹⁴ Turpat.– 25. lpp.
- ¹⁵ Turpat.– 29. lpp.
- ¹⁶ Dripe, Jānis. Kur noenkurosim grāmatu kuģi // Māksla.– 1991.– Nr. 4.– 54. lpp.
- ¹⁷ L'architettura e impegno // L'Arca.– 1991.– Marzo.– P. 78.
- ¹⁸ Turpat.
- ¹⁹ Prodigious prodigals // World Architecture.– 1999. – No. 80.– P. 38–39.
- ²⁰ Gaskie, Margaret. New York by Gunnar Birkerts // Architectural Record.– 1991. – August.– P. 74.
- ²¹ Bonomo, Fabrizio. Birkerts Relaunches The Baltics // Construire (Italy).– 1992. – No. 106.– P. 12.
- ²² Mackova, Jolanta. Gaidām Rīgas astoņsimtgadi // Literatūra un Māksla.– 11.12.1993.
- ²³ Dripe, Jānis. Gunārs Birkerts: Birkerta klātbūtnes faktors.– 17. lpp.
- ²⁴ Pētersone, Vita. Latvijas Nacionālā bibliotēka – Baltijas lielākā būve // Diena.– 30.03.1994.
- ²⁵ Demakova, Helēna. Bez informācijas demokrātija nebūs iespējama // Diena.– 05.11.1994.
- ²⁶ Rikše, Linda. Pie mums atšķirībā no tirdzniecības ir rindas // Izglītība un Kultūra.– 12.05.1994.
- ²⁷ Ir viss, izņemot vidusslāni // Za rubežom.– 1994.– Nr.4.
- ²⁸ Kāda bibliotēka mums vajadzīga? // Diena.– 12. 02. 1998.
- ²⁹ Šķēle, Andris. Par Latvijas Nacionālās bibliotēkas celtniecību // Diena.– 29.01.1998.
- ³⁰ Kaža, Juris. Biznesa korifeju memorands piemirsis digitālo nākotni // Dienas Bizness.– 29. 01.1998.

- ³¹ Kāda bibliotēka mums vajadzīga? // Diena.– 12.02.1998.
- ³² Kārklīšs, Jānis. Staļina torti – stikla teltī // Literatūra. Māksla. Mēs.– 08.10.1998.
- ³³ Nenotikusi diskusija par Dieva neesamību // Rīgas Laiks.– 1998, Nr. 2.– P. 20.
- ³⁴ Ibid.
- ³⁵ Redakcijas viedoklis // Dienas Bizness.– 02.02.1998., 03.02.1998., 02.12.1998.
- ³⁶ Avotiņš, Viktors. Starta runas vairs neder // Jaunā Avīze (Supplement "Jā").– 14.02.1998.
- ³⁷ Stikla kalns dzima zemapziņā / Interview by Fridrihsone, M. // Jaunā Avīze.– 08.07.2000.
- ³⁸ Dripe, Jānis. Grāmatu mājas abpus jūrai – tik vajadzīgas un tik dažādas // Diena.– 31.01.1998.
- ³⁹ www.lnb.lv
- ⁴⁰ UNESCO saves Latvian landmark // World Architecture.– 1999.– No.78.– July/August.– P. 50.
- ⁴¹ www.lnb.lv
- ⁴² Vilks, Andris. The Castle of Light // Studija. 2001.– Nr. 18.– P. 19.
- ⁴³ Par mūsu bibliotēku – internacionālā kontekstā // Latvijas Vēstnesis.– 25.11.1999.
- ⁴⁴ Trešais jātnieks / Interview by Meļķis, D. // Latvijas Luterānis.– 04.12.1999.
- ⁴⁵ Switching on to Books // Wallpaper (UK).– 2000.– June.– P. 37.
- ⁴⁶ Plamše, Kristīne. Bibliotēka un B@bel // Diena.– 06.12.2001.
- ⁴⁷ Gunars' Birkerts castle of light / Interview by Oškāja, I. // Arhitektura i Dizain Baltii.– 2001, Nr. 6.
- ⁴⁸ Prokopova, Evita. Gaismaspils projekts ieguvis gada arhitektūras balvu ASV // Diena.– 18.05.2000.
- ⁴⁹ Latvijas Vēstnesis.– 19.05.2000.
- ⁵⁰ Rutkēvičs, Ainārs. Lulle, Aija. Nacionālo bibliotēku tomēr cels // Neatkarīgā Rīta Avīze.– 06.07.2001.
- ⁵¹ Prokopova, Evita. Bibliotēkas likumprojektu grib pieņemt līdz Jāņiem // Diena.– 09.05.2002.
- ⁵² www.lnb.lv
- ⁵³ Prokopova, Evita. Saeima balso par jaunu Nacionālo bibliotēku // Diena.– 14.06.2002.
- ⁵⁴ Vilks, Andris. The Castle of Light.– P. 19.
- ⁵⁵ Profile. Gunnar Birkerts.– P. 25.
- ⁵⁶ Gunnar Birkerts: Latvian National Library // ZOO.– 2000.– November. – P. 128.
- ⁵⁷ Zandere, Inese. Nenotikusi diskusija par Dieva neesamību.– P. 22.

- ³¹ Kāda bibliotēka mums vajadzīga? // Diena.– 12.02.1998.
- ³² Kārklīšs, Jānis. Staļina torti – stikla teltī // Literatūra. Māksla. Mēs.– 08.10.1998.
- ³³ Zandere, Inese. Nenotikusi diskusija par Dieva neesamību // Rīgas Laiks.– 1998.– Nr. 2.– 20. lpp.
- ³⁴ Turpat.
- ³⁵ Redakcijas viedoklis // Dienas Bizness.– 02.02.1998., 03.02.1998., 02.12.1998.
- ³⁶ Avotiņš, Viktors. Starta runas vairs neder // Jaunā Avīze (Jā).– 14.02.1998.
- ³⁷ Stikla kalns dzima zemapziņā / Pierakst. M. Fridrihsone // Jaunā Avīze (Jā).– 08.07.2000.
- ³⁸ Dripe, Jānis. Grāmatu mājas abpus jūrai – tik vajadzīgas un tik dažādas // Diena.– 31.01.1998.
- ³⁹ www.lnb.lv
- ⁴⁰ UNESCO saves Latvian landmark // World Architecture.– 1999. – No.78.– July/August.– P. 50.
- ⁴¹ www.lnb.lv
- ⁴² Vilks, Andris. Gaismaspils // Studija. Eiropas Kultūras mēneša Rīgā speciālizdevums.– 2001. – Nr. 18.– 19. lpp.
- ⁴³ Par mūsu bibliotēku – internacionālā kontekstā // Latvijas Vēstnesis.– 25.11.1999.
- ⁴⁴ Trešais jātnieks / Pierakst. D. Meļķis // Latvijas Luterānis.– 04.12.1999.
- ⁴⁵ Switching on to Books // Wallpaper.– 2000.– June.– P. 37.
- ⁴⁶ Plamše, Kristīne. Bibliotēka un B@bel // Diena.– 06.12.2001.
- ⁴⁷ Gunara Birkerta gaismas pilis / Pierakst. I. Oškāja // Arhitektura i dizain Baltii.– 2001.– Nr. 6.– 42.–48. lpp.
- ⁴⁸ Prokopova, Evita. Gaismaspils projekts ieguvis gada arhitektūras balvu ASV // Diena.– 18.05.2000.
- ⁴⁹ Latvijas Vēstnesis.– 19.05.2000.
- ⁵⁰ Rutkēvičs, Ainārs, Lulle, Aija. Nacionālo bibliotēku tomēr cels // Neatkarīgā Rīta Avīze.– 06.07.2001.
- ⁵¹ Prokopova, Evita. Bibliotēkas likumprojektu grib pieņemt līdz Jāņiem // Diena.– 09.05.2002.
- ⁵² www.lnb.lv
- ⁵³ Prokopova, Evita. Saeima balso par jaunu Nacionālo bibliotēku // Diena.– 14.06.2002.
- ⁵⁴ Vilks, Andris. Gaismaspils. – 19. lpp.
- ⁵⁵ Profile. Gunnar Birkerts.– P. 25.
- ⁵⁶ Architecture: Showcase – Gunnar Birkerts: Latvian National Library // ZOO.– 2000.– November. – P. 128.
- ⁵⁷ Zandere, Inese. Nenotikusi diskusija par Dieva neesamību. – 22. lpp.

